

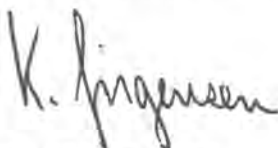

Serien: Forsvaret i samfundet

Hjemmeværnet

Nærværende hæfte, der indgår i oplysningsserien om "Forsvaret i samfundet", vil kunne anvendes som undervisningsmiddel i forbindelse med samtidsorientering ved forsvarrets enheder.

Vedbæk i maj 1978.

K. JØRGENSEN
FORSVARSCHEF

Hjemmeværnet

1. oplag: 40.000 ekspl., maj 1978

Tryk: Visoprint as, grafisk produktion

Layout: Verner Jørgensen

Fotos: Fridtjof Bornkessel

Sats: Saga-Data ApS

Redaktion: Forsvarets Oplysnings- og Velfærdstjeneste

I serien "Forsvaret i samfundet" foreligger:

P.A. Heegaard-Poulsen: Hjemmeværnet

Laust Grove Vejlstrop: Det militære forsvar

Ivan Christensen: Totalforsvaret

Flemming Adstoft: Danmark og NATO

E.S. Flemming: Danske FN-styrker

Bertel Heurlin: Sikkerhedspolitik og forsvar

Niels Jørgen Haagerup: Danmarks sikkerhedspolitik

Bertel Heurlin: Hvorfor våben?

H.C. Bach og Jørgen Taagholt: Grønland og

polarområdet — sikkerhedspolitik set

Skjold G. Mellbin: Konferencen om sikkerhed

og samarbejde i Europa.

Niels Jørgen Haagerup: Nedrustning, sikkerhed

og forsvar

Katalog og nr.

FKO PUB 493-16

FKO PUB 493-20

FKO PUB 493-30

FKO PUB 493-40

FKO PUB 493-50

FKO PUB 493-70

FKO PUB 493-71

FKO PUB 493-72

FKO PUB 493-73

FKO PUB 493-74

FKO PUB 493-75

Hæfterne kan rekvireres gennem Forsvarets Oplysnings- og Velfærdstjeneste, Trommesalen 4, 1614 København V. Tlf.: (01) 11 45 11.

Militære myndigheder rekvirerer dog ved Hærens Reglementsforvaltning, bygning 43, Svanemøllens kaserne, 2100 København Ø. Tlf.: (01) 29 05 22.

Udgivet af Forsvarskommandoen

Serien: Forsvaret i samfundet

P. A. Heegaard-Poulsen

Hjemmeværnet

Indholdsfortegnelse

Forord	4	3.32. Flyvestationskorpset ..	18
Kapitel 1: Hjemmeværnet — baggrund, holdning og ide	5	3.33. Kvindeligt Flyvekorps ..	19
1.1. Frivilligt personel	5	3.4. Hjemmeværnet og NATO ..	19
1.2. Stedbundethed	5	3.5. Samfundsmæssige hjælpeopgaver	19
1.3. Ide og holdning	7	Kapitel 4: Hjemmeværnets indsættelse i kamp	20
1.4. Hjemmeværnets forudsætninger	8	4.1. Geografien	20
1.4.1. Hjemmeværnsforeninger	8	4.2. Opgaver principielt og generelt	20
1.4.2. De frivillige korps	8	4.2.1. Overvågning	20
1.4.3. Impulser udefra	9	4.2.2. Bevogtning	22
1.5. Beskeden start	9	4.2.3. Kamp	22
1.6. Tilgangsbølger	10	4.3. Andre opgaver på havet og i luften	23
1.7. Konsolideringen	10	4.4. Kvinderne i hjemmeværnet ..	24
1.8. Stadig yngre tilgang	10	4.4.1. Kønsrolle-debatten ..	24
Kapitel 2: Hjemmeværnets organisation og udvikling	11	4.4.2. Kvinder på alle ledetrin	25
2.1. Oprettelse	11	4.4.3. Fremtiden	25
2.2. Forsvarsvilje	11	Kapitel 5: Hjemmeværnets uddannelse	26
2.3. Hjemmeværnsforeningerne ..	11	5.1. Lokal uddannelse og kursusvirksomhed	27
2.4. Egentlig militær organisation	11	5.1.1. Den lokale uddannelse ..	27
2.5. Lov- og organisationsændringer	12	5.1.2. Kursusvirksomhed ..	28
Kapitel 3: Hjemmeværnets opgaver ..	15	5.2. Uddannelsens inddeling ..	28
3.1. Hærhjemmeværnet	15	5.2.1. Grunduddannelse	28
3.1.1. Institutionskompagnier	15	5.2.1.1. Generelle fag	30
3.1.2. Danmarks Lottekorps ..	16	5.2.1.2. Særlige fag	30
3.2. Marinehjemmeværnet	16	5.2.2. Fortsat uddannelse ..	30
3.2.1. Kvindeligt Marinekorps	16	5.2.2.1. Funktionsuddannelse	31
3.3. Flyverhjemmeværnet	17	5.2.2.2. Enhedsuddannelse	31
3.3.1. Luftmeldekorps	17	5.2.2.3. Vedligeholdelsesuddannelse	33

5.23. Befalingsmandsuddannelse	33
5.231. Gruppefører ...	33
5.232. Delingsfører-uddannelsen ...	33
5.233. Kompagnichef og næstkommanderende i kompagniet ...	34
5.24. Lederproblemet	34
5.25. Uddannelse til fører og leder	34
5.251. Gruppefører ...	34
5.252. Delingsfører ...	37
5.253. Kompagnichef ..	37
5.3. Hjemmeværnsskolen	37
5.4. Tidskravet	38
5.5. Hvor meget møder de?	40

Kapitel 6: Hjemmeværnet som psykologisk faktor	41
6.1. Hjemmeværnets oplysningsarbejde	41
6.2. Den kommitteredes ansvar ..	42
6.3. Oplysningsarbejdets målsætning	42
6.4. Det udadvendte oplysningsarbejde	43
6.5. Det indadvendte oplysningsarbejde	43

6.6. Hvervningen	44
6.7. Uddannelse af informationspersonel	44

Kapitel 7: Hvem er medlemmerne af hjemmeværnet?	46
7.1. Statistik og holdning	46
7.11. Styrkekurvens udvikling	47
7.12. Aldersstrukturen	49
7.2. Hvem er disse hjemmeværnsfolk?	49
7.3. Holdningsundersøgelsen	50
7.31. Politisk tilhørsforhold	51
7.32. Demokratiets levedygtighed	52
7.33. Tilgangen af unge	52
7.34. Afgangen	53
7.35. Erhvervsfordelingen ..	54
7.4. Optagelsesbetingelser	55
7.41. Hvem kan optages i hjemmeværnet?	55
7.42. Udrustningen hjemme ..	55
7.43. Helbreds krav	56
7.5. Hvem sidder i distriktsudvalget?	56

Kapitel 8: Nyt hjemmeværn	57
Ordliste	59

Forord

Denne fremstilling er et forsøg på at give en beskrivelse af hjemmevernet både som en militær organisation og som en folkelig bevægelse.

Mange gange har jeg på min vej gennem landet tænkt på, at man i dagens Danmark ikke kan køre gennem en landkommune, en by eller en storby, uden at der overalt er mænd og kvinder, som er medlemmer af hjemmevernet, og alle har de udrustning hjemme hos sig — mændene tilmed våben

og forseglet beredskabsammunition.

Der er nu (1978) 73.000 af dem, og det hele er bygget op på *frivillighedens grund*. Der findes ikke noget land, der har mage til. Mange vil muligvis savne oplysninger om dette eller hint. Mangler læseren dette — så find det nærmeste medlem af hjemmevernet — eller find os i telefonbogen.

P.A. Heegaard-Poulsen
Marts 1978

KAPITEL 1:

Hjemmeværnet - baggrund, holdning og idé

Figur 1: Lov om hjemmeværnet (1973) § 1

1. Formål

§ 1. Hjemmeværnet er en del af det militære forsvar og deltager i løsnin-gen af de opgaver, der påhviler værnene, normalt inden for eller i umid-delbar nærhed af hjemstavnen.

"Hjemmeværnet er en overalt i landet tilstedeværende organisa-tion af civile borgere, der når — og så længe — der er behov derfor, danner militære enheder, der del-tager i landets forsvar". Sådan ly-der indledningen til "Feltregle-ment H 1".

På en lidt reserveret, men alli-gevel tydelig måde får man i disse få linier fremhævet nogle af de ting, som gør hjemmeværnet anderledes end andre værn. En til-svarende formulering kan læses i hjemmeværnslovens § 1, se figur 1.

I citatet peges på to grundlæg-gende træk i hjemmeværnets sær-præg.

1.1. Frivilligt personel

Det ene er, at hjemmeværnet be-står af *frivilligt personel*. 99% af den samlede styrke er egentlig fri-villige. Procenten er ikke en tale-

måde, thi til at hjælpe, admini-strere og uddanne de ca. 73.000 frivillige er der lidt mindre end 700 fastansatte, både på den civi-le og militære side. Og hvad der også er værd at mærke sig: De fri-villige er absolut *ulønnede*, bort-set fra de ca. 750 frivillige chefer og enkelte andre nøglepersoner. Og det skal bemærkes, at de rådighedsbeløb, som udbetales til de ovennævnte frivillige, kun er en ydelse for et ekstra stort ansvar og en arbejdsbyrde, men bestemt ik-ke af en sådan størrelsesorden, at man kan leve af det.

Til gengæld skulle hjemme-værnstjenesten normalt være *uden udgifter* for de 73.000 frivil-lige.

1.2. Stedbundethed

Det andet er hjemmeværnets stedbundethed. Enhver hjemme-værnsenhed indsættes principielt

på hjemegnen. Hjemmeværnsenheder skal ikke flyttes over store afstande; de hører til i deres områder. Kun hvis fjendens kontrol over hjemegnen er så omfattende, at det lokale hjemmeværn er helt uden mulighed for at føre kampen videre, kan personellet søge til andre områder, som er under kontrol af egne styrker.

Med disse udgangspunkter: Det frivillige og ulønnede; det lokale og stedbundne har vi gode muligheder for at finde frem til, hvad hjemmeværnet kan yde og hvilke opgaver det kan løse. Men disse tilsyneladende så ensartede kriterier betyder ikke, at hjemmeværnet har et ensartet præg landet

over. Netop med udgangspunkt i det stedbundne bliver dets særpræg vekslen fra egn til egn. Hjemmeværnet er så forskelligt, som befolkningen er det.

Man kan sige, at hjemmeværnet har sin lokalitets præg, — på samme måde som mange af hærens regimenter har haft det gennem tiderne — fra det københavnske til det jyske, med det brede Sjælland og det blide Fyn imellem. Der er — for at vise lidt af den folkelige baggrund — stor forskel på den "kammeratskabsaften", der i det nordvestjyske landkompagni med en blandet befolkning af solide landmænd og fiskere begynder med det "folkelige fore-

drag" og som efter kaffebordet slutter med en andagt, — og så den langt mere højroastede fest med sang og dans, som måske kun 100 km væk fejres i den store by.

Men der er ingen grund til at mene, at denne forskel har betydning for indstillingen til hjemmevernet. Grundholdningen og ideen bagved er den samme.

1.3. Ide og holdning

Og med disse to begreber — *ideen og holdningen* — nærmer vi os noget centralt, som er indbygget i selve organisationen. For nemlig at få civile borgere i et lille antimilitaristisk land som Danmark til — som det hedder i reglementet — "At danne militære enheder, der

deltager i landets forsvar" kræves en overbevisning om værdien af at være med.

Den ligger ikke på overfladen hos danskeren, men den er der. En frivillig militær organisation, som alene bygger på hobbyide og sportspræg, ville ikke leve længe. For flertallet af hjemmevernsfolk gælder det, at kun hvis de er sikre på, at hjemmevernet er *effektivt og nødvendigt* vil de være med.

Sagt på en anden måde: Kun hvis hjemmevernets daglige arbejde bekræfter deres tro på, at "det kan nytte", vil de bruge tid og kræfter på det.

Så der må altså være noget mere. Og det er der! *Ide og holdning.*

Som basis for dette utraditionelle hjemmeværn kan vi opstille følgende:

frivillighed
ulønnethed
lokal bundethed
ide og holdning] = forsvarsvilje

1.4. Hjemmeværnets forudsætninger

Det var modstandsbevægelsens folk, der satte det hele i gang i sommeren 1945. Det er således berettiget at sige, at "hjemmeværnet er et ægtefødt barn af modstandsbevægelsen".

1.41. Hjemmeværnsforeningerne

Da hjemmeværnsloven derfor trådte i kraft den 1. april 1949 begyndte man ikke fra bunden. Hjemmeværnet eksisterede allerede i de *hjemmeværnsforeninger*, som i tiden mellem sommeren 1945 og 1. april 1949 holdt hjemmeværnstanken levende i Danmark. Foreningerne kunne blot ikke længere holde arbejdet i gang. Dertil var midlerne for små. Men uden erfaringerne fra besættelsen og hjemmeværnsforeningerne er det tvivlsomt, om vi havde haft et hjemmeværn som det, vi har i dag.

Det var således modstandsbevægelsens folk, som erkendte, at nok havde vi fået fred, men et forsvaret var desværre stadig nødvendigt. Og efterhånden som uvejrskyerne trak op over Europa i de bevægede år efter 1945, blev det

for flere og flere klart, at humoristen Storm-Petersen havde ret, når han sagde: "Nu har vi fået fred, vi mangler bare ro!"

Men omend det således er naturligt at føre hjemmeværnet direkte tilbage til modstanden mod besættelsesmagten, har det dog også andre forfædre i Danmarks historie.

1.42. De frivillige korps

For en del ikke ganske unge vil det være naturligt at sende en tanke til de frivillige korps fra perioden op til den anden verdenskrig. Men uden at undervurdere den ægte idealisme, der fandtes i disse korps, må det dog siges, at de aldrig fik blot en lille del af den folkelige og politiske støtte, som er blevet hjemmeværnet til del. Årsagerne hertil var mange. Af både indenrigs- og udenrigspolitiske grunde oplevede forsvaret massiv modgang, og dets politiske basis var begrænset til bestemte holdninger. Derfor kunne man i maj 1937 uden folkelig modstand ophæve de frivillige korps som egentlige militære organisationer. Mange af dem fortsatte som terrænsportsforeninger og kunne med deres idemæssige baggrund let glide ind i modstandsbevægelsen og senere i hjemmeværnet — uden dog at præge dette. Går vi længere tilbage i Danmarkshistorien, dukker der i alle kriser og krige frivillige op: I sikringsstyrken 1914-18, på Dybbøl i tre-årskrigen 1848-50 og ved den engelske belejring af København 1807.

Halvandet hundrede år tidligere gjorde Gøngehøvdingens "geriljakorps" livet surt for de svenske soldater på Sjælland.

Idemæssigt er der altså traditioner langt tilbage i historien, men det vil dog være rigtigt at pege på, at et moderne hjemmeværn ikke er en dansk opfindelse. Det er de opgaver, som man ønsker løst, naturligvis heller ikke.

I ældre tider løste man disse opgaver: *overvågning, bevogtning* og mindre kampopgaver ved særlige militære formationer i form af landstorm eller milits. I vore dage er opgaven imidlertid at have styrker, der har et højt beredskab og som kan møde omgående, selv i fredstid. Disse krav opfylder hjemmeværnet.

1.43. Impulser udefra

Derfor må der peges på, at den afgørende impuls til at oprette det danske hjemmeværn kom fra to sider:

a) *Udviklingen i den moderne krigsteknik, som kræver at forsvaret er tilstede overalt*, fordi moderne krigsmæssige operationer udvikles umådelig hurtigt og fra alle sider. Det sidste udtryk skal forstås bogstaveligt:

Fjenden kan komme fra søen, over land og fra luften. Og et land med godt 7.000 km kystlinje vil uden et hjemmeværn være i en meget vanskelig situation. Disse krav kan ikke indfries af et lille land, hvis et forsvar skal organiseres på traditionelle vilkår, d.v.s. ved hjælp af værnepligtige eller

professionelle soldater. Skal man overvinde tidsfaktoren, d.v.s. være parat til at slå til i de første kritiske minutter, er hjemmeværnet uundværligt, fordi det er tilstede overalt.

b) *Inspirationen fra Sverige og England under 2. verdenskrig*. Tusinder af flygtninge så i de to lande, at et — selv improviseret — hjemmeværn var en uundværlig støtte i de kritiske perioder, hvor et land trues af direkte invasion og tidsfristerne kan tælles i timer eller minutter. På grund af de mange tusinde danske flygtninge i Sverige blev det naturligvis den "svenske model", som blev studeret særligt grundigt. Men når man ser på det danske hjemmeværn i dag, må det konstateres, at Danmark, da det kom til stykket, valgte en anden — og ikke mindre effektiv model.

1.5. Beskeden start

Det var, målt med halvfjerdsernes alen, et primitivt hjemmeværn, der startede op i 1949/50. Hjemmeværnsforeningernes gamle uniform blev erstattet af nye. Våbne var få og enkle, radioerne primitive, men "ånden" var der.

I løbet af halvtredserne vandt hjemmeværnet fodfæste, nok først på landet — senere i byerne, senest i de store byer. Den gang var det ikke altid lige morsomt at være hjemmeværnsmand. Ganske bortset fra de direkte modstandere forstod de fleste ikke, hvad hjemmeværnet var.

1.6. Tilgangsbølger

Men gradvis vandt hjemmeværnet respekt i befolkningen. Både den stalinistiske undertrykkelse af Østeuropa og den sovjetiske blokade af Vestberlin havde fået det til at løbe koldt ned ad ryggen på vesteuropæerne. Og med krigen i Korea i femtiårenes begyndelse kom den første store tilgangsbølge. Og kun 4 år senere kom den næste i forbindelse med oprøret i Ungarn og den brutale sovjetiske fremfærd i Budapest.

Alt dette fik nye tusinder ind i rækkerne.

Det er i denne forbindelse værd at mærke sig, at tilgangen til hjemmeværnet altid var størst, når faren syntes størst. Det kan måske give et svar på det hypotetiske spørgsmål om "hjemmeværnsfolk vil møde, hvis det bliver alvor?" Mange af dem har i hvert fald meldt sig under forhold, hvor de troede, at det kunne blive alvor.

1.7. Konsolideringen

Efter de første ti år var konsolideringsperioden forbi. Hjemmeværnet var nu vokset til de 68.000-69.000, hvor det skulle forblive de næste mange år. Ved udgangen af det første tiår — omkring 1959 — havde hjemmeværnet organisatorisk den skikkelse, som det med justeringer har haft siden. Marinehjemmeværnet og flyverhjemmeværnet var kommet til og kvindekorpsene optaget på lige fod.

10-års jubilæet blev fejret med stor festivitas. Men det skal ikke nægtes, at mange pionerer tænkte på, hvordan det skulle gå ved 20-års eller ved 25-års jubilæet. Problemet var, om næste generation ville acceptere det frivillige hjemmeværn, som deres fædre havde gjort det.

1.8. Stadig yngre tilgang

På trods af modstandernes forventninger holdt hjemmeværnet fast. Styrken holdt sig nogenlunde. Dette til trods for, at de glade tressere gennemgående var mere rolige end femtiårene. Men bag optimismen lurede alligevel en vis frygt. Ganske vist udløste Cubakrisen i 1962 ikke en bølge af tilgang, — man var blevet vænnet til kriserne. Men et er *at leve med kriser*, noget andet er *at se bort fra dem*: Derfor er det vigtigt at pege på, at ikke blot holdt hjemmeværnet sin styrke, men medlemmerne blev stadig yngre. Næste generation havde taget hjemmeværnet til sit hjerte. Denne udvikling er fortsat i halvfjerdsrene. Den glade optimisme er afløst af en ny alvor — af en anden art end halvtredsernes. Tendensen i tilgangen er fortsat. Den er stigende, og de nye er blevet stadig yngre. Disse kendsgerninger — de mange unge og den fortsatte stærke tilgang — vil naturligvis tilsammen være meget betydningsfulde for den kurs, som hjemmeværnsledelsen skal lægge for fremtiden.

KAPITEL 2:

Hjemmeværnets organisation og udvikling

2.1. Oprettelse

Det danske hjemmeværn er oprettet ved lov af 16. juli 1948, og ændringer er foretaget i senere love.

Når hjemmeværnet imidlertid daterer sin egentlige oprettelse til 1. april 1949 — altså næsten et år senere, skyldes det, at først da trådte hjemmeværnets ledelse for alvor i funktion, samtidig med at de første frivillige enheder blev iklædt. Hjemmeværnet havde begyndt sit arbejde.

Det er synd at sige, at tilliden var lige stor alle steder. Naturligvis var der mange, der troede på det nye værn, men selv blandt positivt indstillede var der en del, der tvivlede på, at det nogensinde kom ud over eksperimentstadiet. Men udviklingen gjorde denne skepsis til skamme.

2.2. Forsvarsvilje

Det var måske naturligt nok, at Danmarks stærke antimilitaristiske og neutralistiske traditioner fik mange til at tvivle på hjemmeværnets levedygtighed. Men det skulle imidlertid snart vise sig, at forsvarsviljen havde fået ny styrke under besættelsen. Og hjemmeværnets fortsatte udvikling synes at have bekræftet, at også be-

tydelige dele af næste generation har et positivt syn på forsvaret.

Begyndelsen var ikke altid let.

2.3. Hjemmeværnsforeningerne

Man startede med udrustningen fra hjemmeværnsforeningerne og beskedne 20.000 mand, idet hjemmeværnsforeningerne, der begyndte med 35.000 i 1945, havde haft en betydelig tilbagegang, bl.a. fordi arbejdsforholdene var blevet stadig vanskeligere.

2.4. Egentlig militær organisation

Det første hjemmeværn var vel stort set et *hærhjemmeværn* med en nødtorftig uddannelse og udrustning. Men udviklingen tog hurtigt fart. Snart kom nye uniformer og udrustning. Men først og sidst blev rammerne fyldt ud, fordi der nu var de kræfter bagved, som var nødvendige for at ændre hjemmeværnet fra at være en organisation af halvmilitære foreninger til en egentlig militær organisation. Dermed være intet ondt sagt om tiden før 1949. Uden pionererne fra dengang (1945-1949) var der næppe blevet et hjemmeværn som det, vi kender idag.

Figur 2: Lov om hjemmeværnet §§ 2-4

II. Organisation m.v.

§ 2. Hjemmeværnet består af hjemmeværnskommandoen, tre hjemmeværnsgrene med tilhørende kvindekors samt støttende organer.

Stk. 2. I fredstid hører hjemmeværnet administrativt under forsvarsministeriet.

Stk. 3. Når hjemmeværnet deltager i værnenes øvelser, er de pågældende hjemmeværnsenheder operativt underlagt vedkommende værsenhed.

Stk. 4. I krigstid eller under truende udsigt til krig indgår hjemmeværnsgrenene eller disses aktiverede enheder i de respektive værn efter forsvarskommandoens nærmere bestemmelser.

§ 3. Hjemmeværnskommandoen består af hjemmeværnsledelsen, de tre hjemmeværnsgrenes inspektører, inspektørerne for kvindekorsene samt hjemmeværnsstaben.

Stk. 2. Chefen for hjemmeværnet er inspektør for den hjemmeværnsgren, der er tilknyttet det værn, hvorfra han er udgået.

§ 4. Hjemmeværnsledelsen består af chefen for hjemmeværnet og den kommitterede for hjemmeværnet. Hjemmeværnsledelsen er over for forsvarsministeren ansvarlig for hjemmeværnets samlede virke.

Stk. 2. Chefen for hjemmeværnet er forsvarschefens rådgiver i militære anliggender, der vedrører hjemmeværnet.

Stk. 3. Den kommitterede for hjemmeværnet er leder af arbejdet for tilgang til hjemmeværnet og det folkelige arbejde inden for dette. Den kommitterede skal virke for et godt forhold mellem befolkningen og hjemmeværnet. Forsvarsministeren ansætter et antal hjemmeværnskonsulenter, der er til rådighed for den kommitterede.

2.5. Lov- og organisationsændringer

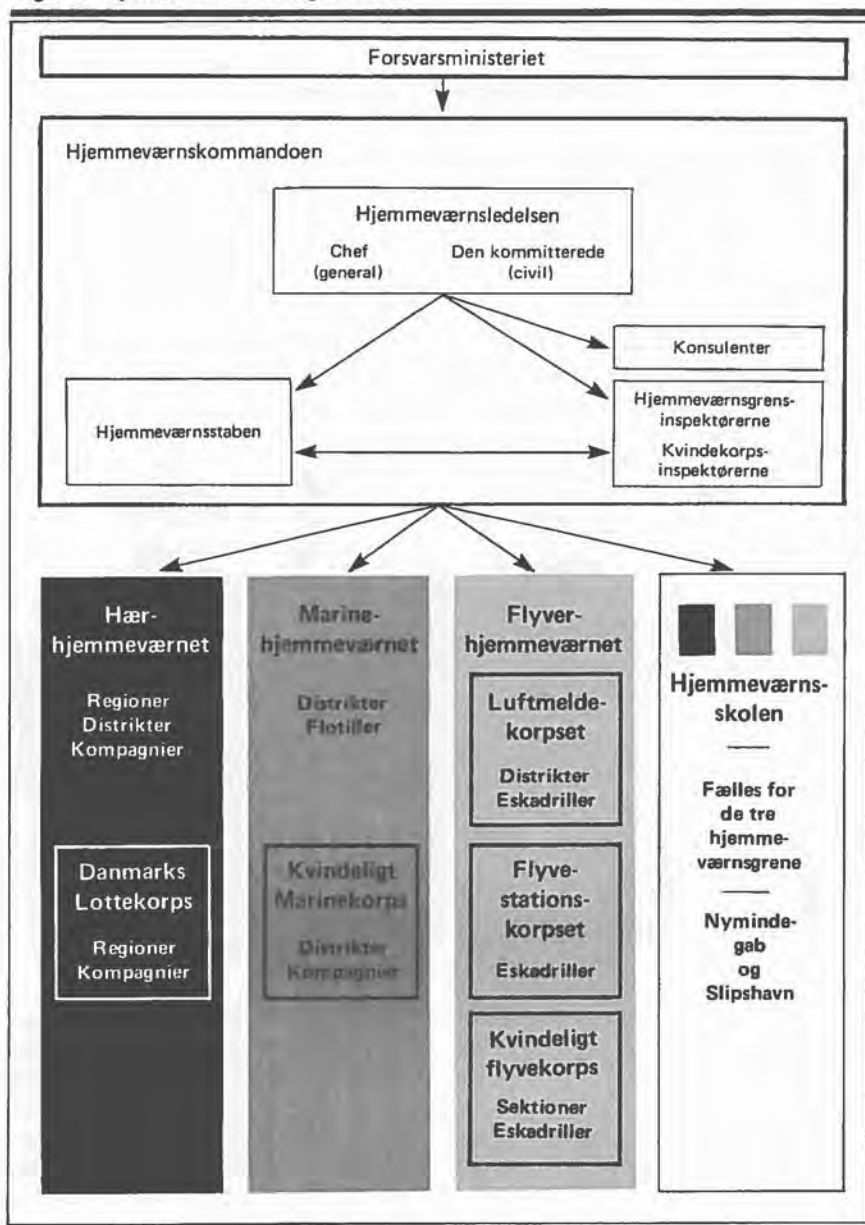
Der har gennem årene været mange justeringer af hjemmeværnets organisation. Det er sket blandt andet ved de ikke få lovændringer, som skiftende regeringer har gennemført.

Luftmeldetjenesten, der er en af grundpillerne i flyverhjemmeværnet, blev i 1952 lagt ind under hjemmeværnet. Den er iøvrigt væsentlig ældre end selve hjemmeværnet, idet den stammer fra

1934 og således har kunnet fejre sit 40-års jubilæum.

Ved samme lovændring blev *Marinehjemmeværnet* oprettet og de til forsvaret knyttede kvindekors — *Danmarks Lottekors* og *Kvindeligt Marinekors* — inddraget under hjemmeværnsloven. Hidtil havde korpserne været knyttet til forsvaret gennem en overenskomst. *Kvindeligt Flyvekors* blev oprettet i 1953. Med loven af 1952 knæstattes således det betydningsfulde princip, at

Figur 3: Hjemmeværnets organisation

alt frivilligt forsvarsarbejde i Danmark skal høre under hjemmevernet.

Den seneste lovændring fra 1973 forandrede hjemmevernets organisation i toppen af pyramiden. Hidtil havde hver hjemmevernsgren haft sin egen admini-

stration under egen chef. De havde også boet hver for sig. Nu lagde man det hele sammen i én bygning, samtidig med at man formerede Hjemmevernskommandoen som et fælles styrende og planlæggende organ for hele hjemmevernet, se figur 2.

KAPITEL 3:

Hjemmeværnets opgaver

Da hjemmeværnet i krig er under operativ ledelse (læs: kommando) af "moderværnene", d.v.s. hær, søværn og flyvevåben, er det naturligt, at opgaverne stilles af disse gennem Forsvarskommandoen.

3.1. Hærhjemmeværnet

Opgaverne kan inddeles i *almene opgaver* og *specialopgaver*, som det — uden et hærhjemmeværn — ville påhvile hæren at løse.

De almene opgaver omfatter:

- a) *overvågning*
- b) *sikring og bevogtning*
- c) *kamp*

De *specielle* opgaver er bl.a.:

- a) udførelse af forberedte *sprængninger*
- b) *trafikkontrol*
- c) *varsling* mod atomare, biologiske og kemiske kampmidler (ABC)

d) hjælp til befolkningen ved *masseskader*.

3.1.1. Institutionskompagnier

Endvidere bør nævnes de enheder, der er opstillet efter særlige aftaler med forskellige institutioner (institutionskompagnier). De består af medarbejdere ved den pågældende institution, og de udfører normalt kun opgaver inden

for disse aftalers rammer, d.v.s. direkte for den pågældende institution.

Disse aftaler omfatter følgende enheder:

- a) *jernbanehjemmeværnet*
- b) *telehjemmeværnet*
- c) *vægterhjemmeværnet*
- d) *hjemmeværnet ved hærens materielkommando*
- e) *hjemmeværnets politikompagnier*.

Aftalerne betyder endvidere, at ansatte ved de ovennævnte institutioner kun kan optages i de pågældende enheder og ikke i f.eks. Marinehjemmeværnet eller Flyverhjemmeværnet. Se dog også Flyvestationskorpset.

For politikompagnierne gør særlige forhold sig gældende. De opdeles i A- og B-kompagnier.

A-kompagnierne sammensættes af civile borgere under kommando af polititjenestemænd. De skal hjælpe den lokale politimester, og de er under hans kommando så længe han behøver dem. Men de overgår til egentlige kampstyrker, hvis politiets virke ikke mere kan fortsætte i området.

Man kan let forestille sig, at den lokale politistyrke i en krigssituation hurtigt vil blive ude af

stand til personelmæssigt at overkøbe sine opgaver. Kravene til trafikkontrol, afspærringer og lignende katastrofeplanlægninger vil kræve et betydeligt ekstramandskab. Derfor indgår disse civile borgere, der i fredstid har fået en kombineret hjemmeværns- og politiuddannelse, i enheder under politiets kommando og ansvar.

B-kompagnierne består udelukkende af polititjenestemænd og de skal ligeledes i en krigssituation assistere de lokale politimyndigheder i at løse disse opgaver. Er dette på grund af udviklingen gjort umuligt, indgår de som en kampstyrke under det lokale hjemmeværn.

Det skal understreges, at disse enheder *ikke* har nogen politimyndighed i fredstid.

Lotte i meldetjenesten

3.12. Danmarks Lottekorps

De enkelte medlemmer kan gøre tjeneste som frivillige hjælpere enten i forsvarrets højere stabe, allierede stabe eller på hærens tjenestesteder, hvor de overalt udgør et supplement til det faste personel.

Men de fleste lotter gør tjeneste ved en lokal hærhjemmeværnsenhed. Ofte sammen med deres ægtefæller.

De varetager funktioner inden for signaltjeneste, stabstjeneste og ABC-tjeneste foruden naturligvis ved specialer.

3.2. Marinehjemmeværnet

Marinehjemmeværnet løser følgende opgaver, som i hovedtræk omfatter:

- a) farvandsovervågning
 - b) havneovervågning
 - c) assistance til søværnets skibe i havn
 - d) havnespærring og evt. -ødelæggelse
 - e) bevogtning og sikring af installationer i de nævnte områder.
- I forbindelse med disse punkter løses en række specielle opgaver.

3.21. Kvindeligt Marinekorps

Personellet arbejder i forsvarrets højere stabe, i de allierede stabe og på søværnets tjenestesteder. Men ca. halvdelen er til tjeneste ved de 36 marinehjemmeværnsflotiller landet over.

De har ansvaret for mange specialer, som kræver højt kvalifice-

Kvindelige marinere

ret personel. Det gælder tjenesten i søværnets operationsrum, søværnets stabe og NCS-tjeneste (Naval Control of Shipping).

3.3. Flyverhjemmeværnet

Flyverhjemmeværnet består af tre dele: Luftmeldekorpset, Flyvestationskorpset og Kvindeligt Flyvekorps.

3.31. Luftmeldekorpset

Luftmeldekorpsets opgaver er:

- a) kontrol- og varslingstjeneste
- b) overvågning.

Luftmeldekorpsets hovedopgave er at bemane de ca. 400 luftmeldetårne, der er opstillet på

egnede punkter overalt i landet. Herfra ledes meldinger om lavtgående fly, landsætninger af faldskærmstropper og angreb med A-våben på få sekunder til særlige centraler, hvorfra det øvrige forsvaret og civilforsvaret alarmeres.

Civilforsvarets varsling af civilbefolkningen er i høj grad afhængig af det frivillige personel i Flyverhjemmeværnet.

Da lavtgående fly ikke altid observeres af radar, er det nødvendigt med en direkte overvågning af det lave luftrum. Denne opgave løser luftmeldekorpset.

Luftmeldekorpsets særlige opgaver omfatter bl.a.:

Luftmeldekorps

Melding om landsætning fra luften, om radioaktivt nedfald, vejrrapportering m.v.

3.32. Flyvestationskorps

Dette korps er en særlig enhed, opstillet til nærforsvar af landets flyvestationer og de større civile lufthavne. På de militære flyvepladser formeres enhederne af det civilt ansatte personel. Det vil altså sige enheder, bestående af værkstedspersonel og kontorpersonel. De bliver ved deres fredstidsarbejde, sålænge det er mu-

ligt, men ved angreb på flyvepladsen sættes de ind i forsvaret af denne. Derfor har *de* ikke deres våben og øvrige udstyr hjemme, således som hjemmeværnet iøvrigt har det. Disse ligger i særlige depoter på arbejdsstedet.

Flyvestationskorpsets opgaver er:

- a) bevogtning
- b) signaltjeneste
- c) ødelæggelsesopgaver.

De specielle opgaver er bl.a.:

- d) bemanding af mobiliseringsdepoter
- e) faglig tjeneste.

På de civile flyvepladser får de opstillede enheder af Flyvestationskorpset deres opgave af den pågældende flyveplads' militære myndighed.

3.33. Kvindeligt Flyvekorps

En væsentlig del af personellet gør tjeneste ved Flyvevåbnets tjenestesteder, forsvarets stabe og forskellige allierede kommandoer.

De har funktioner inden for kontrol- og varslings tjenesten, flyvekontrolltjenesten, signaltjenesten, stabstjeneste, sanitetstjeneste og ABC-tjeneste.

Endvidere er en del kvindelige flyvere til tjeneste ved Flyvestationskorpsets eskadriller.

3.4. Hjemmeværnet og NATO

Ifølge de foreliggende bestemmelser er hjemmeværnets enheder så klart lokalt prægede i deres opgavestilling, at de ikke er underlagt NATO's øverstkommanderende i Eurooa (SACEUR). Men der er naturligvis truffet forholdsregler til samarbejde med allierede tropper i Danmark, både under øvelser i fred og under krigsforhold. Hjemmeværnet vil altså kunne

fortsætte med at løse sine lokale opgaver, hvad enten det er allierede styrker eller danske, der har den direkte kontrol med området.

Afgørende er, at hjemmeværnet såvel som andre militære styrker skal løse sine opgaver, så længe dette kan gøres efter den for hele forsvaret gældende forholdsordre.

3.5. Samfundsmæssige hjælpeopgaver

I fredstid har hjemmeværnet i samarbejde med det militære forsvaret, civilforsvaret og politiet kunnet yde omfattende og værdifuld assistance på en lang række områder.

Nævnes kan bl.a.:

- ved digebrud (oversvømmelseskatastrofer)
- ved forureningskatastrofer
- ved eftersøgning til lands og til søs.

Samfundet har således nytte af hjemmeværnet i talrige situationer, hvad enten det drejer sig om hjælp i nødsituationer til søs eller bemanding af digerne ved vestkysten under stormflod.

KAPITEL 4:

Hjemmeværnets indsættelse i kamp

"Hvis vi ikke havde et hjemmeværn, måtte vi skabe det". Dette citat har været anvendt mange gange i omtale af hjemmeværnet. På flere steder er der i dette hæfte peget på, at hjemmeværnet ikke kan erstattes af andre former for forsvar.

Hvad er det så for opgaver, hjemmeværnet kan løse?

4.1. Geografien

Uanset størrelse må ethvert land i vore dage have et lokalt forsvar. Det kan i øst og vest have forskellige former, men stort set er det organiseret med henblik på at møde den ny tekniks udfordringer. I en tid, hvor en fjende næsten overalt kan landsættes fra luften eller fra havet, og hvor sabotagevirksomhed kan udføres meget effektivt af små grupper, må stadig større dele af samfundet sættes ind for at beskytte sig selv. Krig foregår ikke mere på en fjern krigsskueplads, men overalt og på en måde, der gradvis har udvisket forskellen på militære og civile mål. Med Danmarks beliggenhed vil landet være et udsat objekt i enhver europæisk krise- og krigssituation, sådan som de magtpolitiske forhold har udviklet sig i vor del af verden. Og tilmed består

dette land af én stor halvø og 400 øer, hvoraf 97 er beboede. Danmarks kystlinje er godt 7.000 km lang.

Det er ikke mindst på denne baggrund, udviklingen af det danske hjemmeværn må ses.

Opgaverne for hær-, marine- og flyverhjemmeværnet stilles af de enkelte værn i samarbejde med hjemmeværnets egen ledelse.

I krig og ved "Hjemmeværnet på plads" — d.v.s. den højeste beredskabsgrad — er den enkelte hjemmeværnsgren operativt underlagt sit moderværn, altså hærhjemmeværnet under hæren, marinehjemmeværnet under søværnet o.s.v.

4.2. Opgaver principielt og generelt

4.2.1. Overvågning

Med sine ca. 550 hærhjemmeværnsskvadroner, omkring 35 skibe i marinehjemmeværnet og ca. 400 luftmeldeposter danner hjemmeværnet et tæt net over hele landet. De enkelte hjemmeværnsgrenes organisation er enten parallel med eller meget nær tilpasset moderværnenes rammer, således at samarbejdet kan gå så gnidningsløst som muligt.

I en krisesituation vil land og

by konstant være overvåget mod angreb. De kompagnier, der grænser op til havet, vil i samarbejde med luftmeldeposter i nærheden overvåge kysten sammen med marinehjemmeværnets skibe og kystudkigsstationer, der kontrollerer de dybe fjorde og de store havne, således at fjenden ikke som den 9. april 1940 kan gå ind i havnen med tropper og materiel skjult i skibe. Inde i landet vil luftmeldeposterne overvåge lufterummet, de kan se flyene — om natten høre dem — også dem, der går så lavt, at radaren har svært ved at fange dem.

For den militære chef — han være på brigade- eller bataljonsniveau eller i en af søværnets eller

flyvevåbnets stabe — er der tryk ved hjemmeværnet. Virker systemet, som det skal, betyder det, at når han ingen melding får om usædvanlig aktivitet fra et område, er der ikke sket noget.

Gennem den totale overvågning er hjemmeværnet i stand til at hjælpe og aflaste resten af forsvaret, således at afgørende beslutninger kan træffes i tide. Kommanderes hjemmeværnet "på plads", vil dette net være etableret på mellem 1 og 2 timer. Takket være opbevaringen af våben, beredskabsammunition og den øvrige personlige udrustning hjemme, skal de 73.000 ikke hente våben i depoter, tværtimod kan de beskytte de øvrige værns depo-

ter i den kritiske fase mellem beslutning om mobilisering og indtil denne er gennemført.

Hvilket fører os til den næste vigtige opgave:

4.22. Bevogtning

Sabotage hører enhver moderne krig til. Og sabotører kan få hjælp fra små nedkastede styrker. Selvom de er få, ved vi, hvad beslutssomme veluddannede sabotører kan forårsage af skade og panik.

Overfor denne fare er hjemmevernet afgørende. Det er talrigt, det er overalt og det er lokalkendt. Vi ved fra besættelsen, at en bevogtning bestående af folk, der ikke er lokalkendte, altid kan gennembrydes. Forsvaret af

kraftværker, de store broer, vigtige offentlige institutioner og private virksomheder mod ødelæggelse er af uvurderlig betydning, både for det militære forsvar og den civile befolkning.

Listen kunne fortsættes langt ind på den anden side af den militære hemmelighedsgrænse.

4.23. Kamp

Hjemmevernet *kan* også og *skal* også kæmpe. Men på sin egen måde og på sine egne vilkår. Når vi siger, at gruppens kamp er hjemmevernets kamp, ligger deri en erkendelse af den "decentraliserede" kampmåde. En fjende, der ruller frem på begge sider af de store hovedveje, sådan som en

moderne pansret styrke gør det, vil finde hjemmeværnsfolk overalt — rede til med små, men effektive panserværnsvåben at tilintetgøre kampvogne. "Slå til og løbe" er hjemmeværnets motto i kamp med overlegne pansrede enheder. Det betyder også, at nok kan hjemmeværnet ikke *standse* fjendens fremrykning, men det kan gøre to meget vigtige, ja måske uvurderlige ting: det kan *sinke* og *svække* fjenden henimod det punkt, hvor felthærens svære enheder kan tilføje ham det endelige nederlag, hvad enten det sker i Jyllands hjerte eller ved et invasionsbrohoved på en af de store øer.

Man kan tænke sig kampvogns-

førerens situation. Med sit begrænsede udsyn, manglende lokalkendskab og andre handicaps står han overfor en fjende, bevæbnet med et effektivt maskingevær, enkle men effektive panserværnsvåben og nye håndvåben — alt suppleret med et godt meldenet. Hjemmeværnet kan se ham — han ikke dem. Hans overlegenhed i materiel og uddannelse kan langt fra altid opveje hjemmeværnets fordele.

4.3. Andre opgaver på havet og i luften

Marinehjemmeværnet har været nævnt for overvågning og kontrol med sejladsen. Samtidig har det kontrollen med havneområder i

samarbejde med hærhjemmeværnet.

Luftmeldekorpsets observation af det lave lufterum har været omtalt. Det er hovedopgaven; hertil kommer bl.a. måling af radioaktivt nedfald, hvad der især kommer civilforsvaret og dermed civilbefolkningen til gode.

I luftmeldekorpsset indgår iøvrigt som en undtagelse kvinder på lige fod med mænd. Kvinderne er ellers organiseret i kvindekorpset.

4.4. Kvinderne i hjemmeværnet

På mange punkter er kvindernes uddannelse og opgaver identiske med mændenes. Men generelt gælder også i Danmark den regel, at kvinder *ikke* uddannes til at lø-

se egentlige kampopgaver. Hjemmeværnet har den bestemmelse, at kvinder ikke placeres i enheder, hvis primære opgave er kamp. Heri ligger absolut ingen underkendelse af kvinders evne til at udholde krigens prøvelser på lige fod med mænd. Erfaringer fra den anden verdenskrig dokumenterer med al tydelighed, at kvinden er manden jævnbyrdig, når det gælder psykisk styrke. Hvad man også har erkendt i det civile liv. Dette viste sig både i Europas bombede byer og hos dem, der — som medlemmer af kvindekorpset — ydede en aktiv krigsindsats.

4.41. Kønsrolle-debatten

Efter den anden verdenskrig har det især været erfaringerne fra

krigene i Mellemøsten, som har givet anledning til diskussion om kvindernes placering i de kæmpende styrker. Dette har været en naturlig udvikling, når man tager en række ting i betragtning, som udgør grundlaget for denne diskussion:

For det første den almindelige samfundsmæssige debat om kønsrollemønstret, som tog fart i tiden efter den anden mellemøstkrig.

For det andet det relativt store antal kvinder i hjemmeværnet (16%) — i alt ca. 12.000.

Og for det tredje er mange af de nye medlemmer i kvindekorpserne meget unge — i lighed med den øvrige tilgang til hjemmeværnet — og derfor mere bevidste, når det gælder deres plads i systemet.

Sidst, men ikke mindst, udgør der en betydelig påvirkning fra Israel, hvor kvinderne har spillet en stor rolle i krigene.

Derfor har den stående debat i samfundet om kønsrollemønstret selvfølgelig også påvirket kvindernes placering i hjemmeværnet. Vi ser i dag kvinder på mange ledende poster i hjemmeværnsenheder, som bl.a. signalofficerer, ABC-officerer og kommandobefalingshavende.

4.42. Kvinder på alle ledertrin

Gennem kvindekorpserne uddannes og placeres kvindelige ledere

på alle trin i hjemmeværnets organisation, således at de dermed får medindflydelse.

Der vil muligvis altid være modstridende meninger om kvindernes placering i forsvaret. Der har dannet sig den opfattelse, at de israelske kvinder deltager helt på lige fod med mændene. Dette skete i den første mellemøstlige krig, men erfaringer viste, at det ikke var problemfrit at have mænd og kvinder i samme kampenhed.

Følelser, fysik og rent praktiske ting spillede ind — og det kan aldrig være formålstjenligt at svække en kampenhed i ligeberettigelsens navn.

4.43. Fremtiden

Udviklingen vil selvfølgelig fortsætte, og det vil fremover stadig være nødvendigt at justere kvindernes placering i hjemmeværnet. Dette må ske under hensyntagen til samfundsudviklingen og den tekniske udvikling, der stadig vil ændre krigens vilkår, men først og fremmest med henblik på at skabe et så godt hjemmeværn som muligt.

Godt 3.000 af hjemmeværnets kvinder er afgivet til tjeneste ved værnene. Det drejer sig først og fremmest om kvinder i Kvindeligt Flyvekorps og ca. 50% af styrken i Kvindeligt Marinekorps.

KAPITEL 5:

Hjemmeværnets uddannelse

Tilrettelæggelse af ethvert uddannelsesforløb i hjemmeværnet er en bestandig bevægen sig mellem to yderpunkter:

De militære krav og frivillighedsprincippet. På den ene side skal man uddanne mennesker til at løse bestemte opgaver i den vanskeligste af alle situationer, nemlig under krig. På den anden side skal denne uddannelse ske med frivilligt personel, som kun kan afse en begrænset del af deres fritid hertil. Samtidig skal uddannelsen normalt ske der, hvor folk er, d.v.s. hvor de lever og arbejder.

Når det lykkes, skyldes det en række forhold af psykologisk og praktisk art.

Frivillige har en særlig indstilling til uddannelse. Enhver, der har haft med frivilligt hjemmeværnspersonel at gøre, vil vide, at et hovedproblem er, at der er for få timer i døgnet. Forsøger man at tilrettelægge eksempelvis et ugekursus med lavere timetal, f.eks. uden aftenundervisning, hedder det straks: "Vi er kommet for at lære noget, ikke for at holde fri". Det er klart, at for den lærer, der kan bruge undervisningstiden rationelt, tæller hver undervisningsdag mere end normalt. På kurser arbejdes gladeligt både 10 og 12

timer pr. dag. Elevernes iver og arbejdslyst kan derfor ikke måles med almindelig alen. Endelig kan man ofte udnytte en elevs civile kunnen i den uddannelse, man tilrettelægger.

På grund af hjemmeværnets lidt forskellige lokale vilkår, som blot er en afspejling af den lokale befolknings leve- og arbejdsforhold, må undervisningen tilrettelægges på forskellig måde. Men da kravene er de samme, hvad enten færdigheden skal læres i by eller på land, må det samme undervisningsstof tilpasses forskellige undervisningsforløb. Nogle steder gennemgås det som ugekursus, andre i løbet af weekends og atter andre steder over en række hverdagsaftner.

Forholdene er helt forskellige, men resultaterne skulle gerne være ens.

Et praktisk eksempel vil belyse problemet. I København og i de øvrige større byer vil det som regel ikke være vanskeligt at samle deltagere nok til, at den største del af *grunduddannelsen* kan foregå samlet på et ugekursus. Men landmænd i dagens Danmark vil ikke kunne være 7 dage hjemme fra. Hvem skal så passe dyrene? Konen har jo sit at se til. Det sam-

me problem har også mange mindre erhvervsdrivende både i by og på land. Ligeså mange kan af hensyn til familien dårligt bruge af ferien til et ugekursus.

Derfor må undervisningen ofte fordeles over nogle weekends, suppleret med en række hverdagsaftener.

Og selv om den ene eller anden type undervisning dominerer i et område, må der altid være andre tilbud — måske i mindre omfang — til dem der ikke kan afse tid til en bestemt undervisningsform.

Skal hjemmeværnet være åbent for alle, må det også have uddannelses tilbud til dem.

Kravene til elasticitet er derfor meget store i hjemmeværnet. Dette stiller ikke mindst det faste personel overfor betydelige udfordringer.

5.1. Lokal uddannelse og kursusvirksomhed

5.1.1. Den lokale uddannelse

Almindeligvis foregår uddannelsen i fritiden i det område (hjemegnen), hvor den lokale enheds medlemmer skal kæmpe, hvis det skulle blive alvor. I et område, hvor alle hjemmeværnsgrene er repræsenterede — og dem er der mange af — bliver det på årsbasis let til mange tusinde "mandtimer", som lægges i en frivillig militær uddannelse. Og man må stadig huske på, at bortset fra en mindre godtgørelse til enkelte af enhedens ledere bliver kun direkte omkostninger dækket. Hjemmeværnet stræber efter at centrere uddannelsen om *gruppen* på de 6-12 mand. Dette sker i erkendelse af, at i krig er *gruppens kamp*

hjemmeværnets kamp, i fredstid er gruppesammenholdet og holdningen i de mange tusinde formerede grupper rygraden i hjemmeværnets dagligdag.

Dette være sagt uden at undervurdere de andre led i organisationen.

5.12. Kursusvirksomhed

Uddannelsen foregår som nævnt hovedsagelig i fritiden. Men under visse omstændigheder har det vist sig nødvendigt at afvikle den som kursus over et antal hverdage. Dette gælder særlig for den videregående uddannelse, der sigter på at uddanne førere og specialister.

Men også den almindelige kompagnivirksomhed kan for visse enheders vedkommende ske samlet og på hverdage.

Denne form anvendes især ved de såkaldte *institutionskompagnier*, det vil sige de enheder, der

efter særlig overenskomst er opstillet ved en lang række institutioner. Der findes institutionskompagnier ved bl.a.: DSB, Televæsen, Flyvestationer og Hærens Materielkommando, se 3.11. Disse enheder uddannes normalt på 4-dages kurser, hvor der ydes et af staten fastsat beløb for tabt arbejdsfortjeneste, såfremt den frivillige selv giver en dag. På ugekurser afvikles almindeligvis videregående føreruddannelse og specialistuddannelse. Også her ydes et beløb for tabt arbejdsfortjeneste.

5.2. Uddannelsens inddeling

Indtil nu er omtalt en række af de generelle problemer, der møder hjemmeværnet i dets rolle som en militær organisation, der skal løse sin opgave ved at uddanne frivillige i fritiden. Konkret ser uddannelsesmønsteret ud omtrent som beskrevet i det følgende.

Uddannelsen deles i

1. Grunduddannelse

2. Fortsat uddannelse

3. Befalingsmandsuddannelse

[funktionsuddannelse
enhedsuddannelse
vedligeholdelsesuddannelse

5.21. Grunduddannelse

Den skal gennemgås af alle, der *ikke* har fået en uddannelse ved det militære forsvar. Grundskolerne kan efter behov afvikles værnsvist eller fælles. Eksempelvis

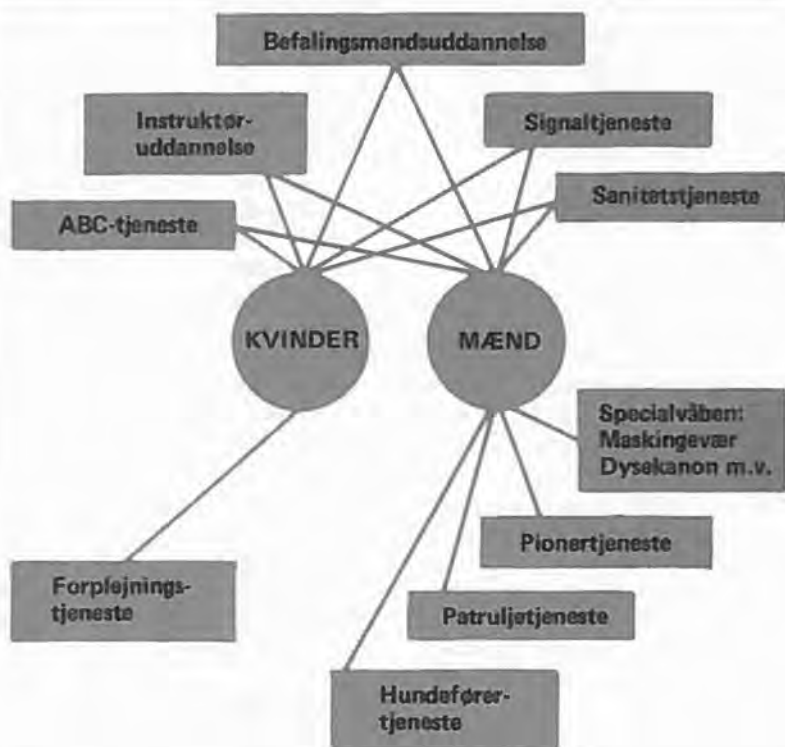
deltager lotter ofte på den almindelige grundskole. Formålet er at give eleverne de grundlæggende færdigheder og det almene kendskab til militære forhold — herunder hjemmeværnets særlige opga-

Figur 4: Uddannelsen i hærhjemmeværnet

Grunduddannelsen omfatter 60-100 timer. Den veksler mellem praktiske fag og teoretiske emner.

Oversigten omfatter øverst de faglige områder, som både kvinder og mænd kan uddannes i, og nederst de områder, som gælder særskilt for kvinder og for mænd.

ver — som er nødvendigt for den senere tjeneste. *Uddannelsen omfatter dels almindelige, fælles fag for alle hjemmевærnsgrene, dels de særlige fag, som er nødvendige for at kunne bestride tjenesten i henholdsvis hærhjemmевærn, marinehjemmевærn og flyverhjemmевærn.*

5.211. Generelle fag

Uanset hvilken gren af hjemmевærnet man har meldt sig til, og uanset om man er mand eller kvinde, vil nogle fag være omtrent ens på alle grundskoler.

Blandt disse fag kan nævnes: Tjenesteforhold, hjemmевærnets oplysnings- og hvervearbejde, førstehjælp, undervisning i ABC-beskyttelse (forholdsregler ved angreb med atomvåben, med biologiske og kemiske kampmidler).

5.212. Særlige fag

I det følgende skal blot anføres typiske eksempler på den særlige grunduddannelse, som hver enkelt hjemmевærnsgren tilbyder den nye, og som skal gøre vedkommende egnet til at udføre den helt almindelige tjeneste.

Fælles for alle mandlige grene er uddannelsen i våbenbrug og skydning — varieret i omfang efter den enkelte hjemmевærnsgrens behov. Mest vægt har disse fag naturligvis ved hærhjemmевærnet — noget mindre ved de øvrige.

Kvinderne kan — hvis de måtte ønske det — modtage en uddannelse i skydning og våbenbrug,

men de er ikke pligtige til det. Dog skal alle medlemmer af kvindekorpsene have kendskab til behandling af de forskellige våben og deres funktion. De færdes jo i deres tjeneste på steder, hvor våben findes.

Hærhjemmевærnet uddanner den nye i sine særlige fag. Eksempelvis kan nævnes: Feltkundskab og skyttetjeneste, meldings- og signaltjeneste, overvågning, bevogtning og terrænlære.

Danmarks Lottekorps har fag som korpslære, feltkundskab, forsvarets ordning, signaltjeneste og kortlære.

Marinehjemmевærnets særlige fag er signaltjeneste, sømandskab, kendskab til skibe i søværn og marinehjemmевærn, signalering m.v.

Kvindeligt Marinekorps tilbyder uddannelse i signaltjeneste, kendskab til søværn og marinehjemmевærn, stabstjeneste m.v.

Luftmeldekorpsen giver særlig uddannelse i flykending og mel-delære.

Kvindeligt Flyvekorps uddanner i varslingstjeneste, forsvarets organisation, selvforsvar, kort- og kompaslære, flyvevåbnets opgaver m.v.

Flyvestationskorpsen med dets særlige opgaver i nærforsvaret af flyvestationer har en grunduddannelse, der meget ligner hærhjemmевærnets.

5.22. Fortsat uddannelse

Når grunduddannelsen er gennemgået, vil det næste trin være en funktionsuddannelse.

5.221. Funktionsuddannelse

Som navnet siger det, tager den sigte på at uddanne den enkelte kvinde eller mand direkte til den opgave, som vedkommende skal løse i krig.

Der vil ofte være et klart sammenfald mellem funktionsuddannelsen og en specialuddannelse. Skal man varetage signaltjenesten, må man have denne uddannelse som speciale. Vil man hellige sig bekæmpelsen af kampvogne, vil det være en panserværnsuddannelse, man skal gennemgå.

Funktionsuddannelsen vil normalt have en varighed på ca. 50 timer. Hvor specialet falder sammen med et fag på grundskolen, er der naturligvis tale om videreuddannelse.

Eksempler på den videregående

de funktions- og specialuddannelse kan ses på *figur 4, 5 og 6*.

Der findes i dag mere end 90 forskellige specialuddannelser i de forskellige hjemmeværnsgrene.

5.222. Enhedsuddannelse

Det er tidligere blevet understreget, at hjemmeværnets kamp er gruppens kamp. Derfor er *enhedsuddannelsen*, der — som navnet siger — har til formål at lære den enkelte at optræde som led i en helhed, centreret omkring gruppens kamp. Dette betyder dog ikke, at man aldrig indøver delingens eller kompagniets kamp.

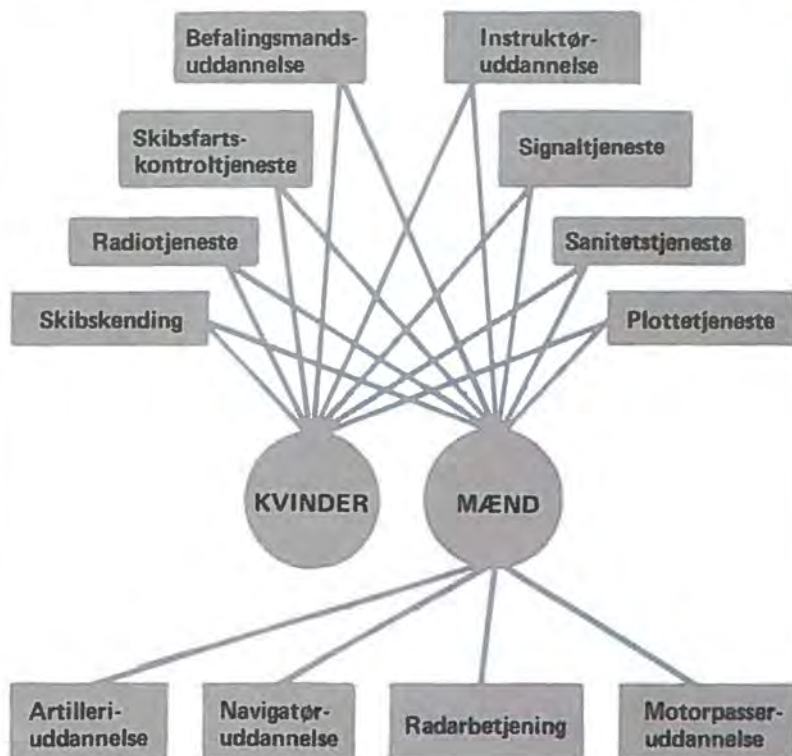
Uddannelsen her foregår ved hjælp af standardøvelser, der gør det muligt for den enkelte fører på gruppe- og delingsplan hvert år

Figur 5: Uddannelsen i marinehjemmeværnet

Grunduddannelsen omfatter 60-100 timer. Den veksler mellem praktiske fag og teoretiske emner.

Oversigten omfatter de faglige områder, som både kvinder og mænd uddannes i, og nederst de områder, der særskilt gælder mænd.

at indøve en ny disciplin. Det kan eksempelvis ske gennem en fire-års-cyklus omfattende

modstand — angrebsvis indsats — sikring og bevogtning — overvågning.

Herudover indøves hvert år den opgave, som kompagniets operationsplan har givet de enkelte grupper. Ikke nødvendigvis på selve objektet, men under tilsvarende forhold.

Endelig gennemføres hvert år enhedsskydninger — gerne i et militært skydeterræn.

Når den enkelte har været igennem dette program, kan han gå over til den vedligeholdelsesuddannelse, som ifølge loven kan begrænses til 24 timer om året.

5.223. Vedligeholdelsesuddannelse

Et program for en sådan fortsat uddannelse kan se sådan ud:

alarmeringsøvelse	3 timer
våbeneftersyn	1 time
skydning	8 timer

Resten af tiden — 12 timer — kan anvendes til deltagelse i større øvelser, teoriافتener m.v.

5.23. Befalingsmandsuddannelse

Føringen i fred og krig af de ca. 750 kompagnier, flotiller og eskadriller er lagt i hænderne på frivilligt personel.

Det betyder, at med en styrke på omkring 73.000 behøver hjemmevernet 12-13.000 ledere og førere.

Der uddannes befalingsmænd til de enkelte trin svarende til

gruppen, delingen og kompagniet, således gruppefører (korporal/sergent), halvdelingsfører (oversergent), delingsfører (sekondløjtnant), halvkompagnifører (premierløjtnant) og kompagnichef (kaptajn). I parenteserne er angivet de grader, som er omtrent tilsvarende i det øvrige forsvaret. Kvindekorpserne har tilsvarende grader og uniformering.

5.231. Gruppefører

Foruden at være det centrale led i hjemmevernets kampuddannelse er gruppeføreruddannelsen et væsentligt led på vejen til en videregående specialuddannelse.

Man kan på denne måde tale om to slags gruppeførere:

De *taktiske*, der fører en gruppe, der sættes ind direkte i kamp, og de gruppeførere, der har en særlig opgave (*speciale*). Blandt de sidste kan nævnes hundegruppefører (bevogtning og eftersøgning), pionergruppefører (sprængning), ABC-gruppefører, kommandobefalingsmand (skal suppleres med særlige kurser) m.m. Uddannelsen af gruppeførere foregår dels på *Hjemmevernsskolen*, se 5.3, dels lokalt ved hjemmevernsregioner og tilsvarende for de øvrige hjemmevernsgrene.

Udnævnelse af gruppeførere sker ved hjemmevernsskompagniets foranstaltning.

5.232. Delingsføreruddannelsen

Formålet er her det samme som for gruppeføreren, blot på et hø-

jere niveau. Delingsføreren er ofte "lederen i mellemposition" og skal derfor udover den taktiske føringsuddannelse have en mere dybtgående information, ikke mindst af holdningsmæssig og administrativ art. Uddannelsen foregår mest ved Hjemmeværnsskolen.

Udnævnelse af delingsførere sker ved hjemmeværnsregion eller tilsvarende.

5.233. Kompagnichef og næstkommanderende i kompagniet

Chefen for kompagniet/flotillen/eskadrillen er på mange måder belastet med en stor arbejdsbyrde. Han har ansvaret for, at hele enheden (mellem 75 og 150 mand) får den fornødne uddannelse og iøvrigt fungerer rigtigt. Endvidere sørger han i samarbejde med hjemmeværnsdistriktet (tilsvarende hos marinehjemmeværn og flyverhjemmeværn) for planlægning af den krigsmæssige indsats, forbindelsen til nabokompagnier og de øvrige hjemmeværnsgrene. Til hjælp har han en næstkommanderende, en kommandobefalingsmand — og en del steder — en oplysningsuddannet til at klare hvervningen, som også er enhedens eget ansvar.

Om en sådan enhed fungerer, afhænger derfor dels af kompagnichefens vilje til at bruge meget af sin fritid, dels af om han har gode hjælpere.

Der kræves betydelig menne-skekundskab for at få gennemsnitlig 125 frivillige til at arbejde

sammen, når man betænker, at de alle kan melde sig ud, hvis de bliver utilfredse.

Dette problem har gruppefører og delingsfører naturligvis også, men det er størst for den øverste frivillige chef.

Uddannelsen af kompagni-, flotille- og eskadrillechefer foregår på Hjemmeværnsskolen.

Udnævnelsen foretages af chefen for hjemmeværnet.

5.24. Lederproblemet

Det ville være forkert at skjule, at hjemmeværnet nogle steder har lederproblemer. Tilgangen er stort set god nok, men det kan være vanskeligt at finde folk, der har mulighed for at påtage sig det ekstraarbejde, som følger med en fører- eller lederfunktion i et frivilligt forsvarsarbejde.

5.25. Uddannelse til fører og leder

Der peges i det følgende alene på hoveddelene af denne uddannelse.

5.251. Gruppefører

Går vi ud fra *hærhjemmeværnet*, omfatter uddannelsen bl.a. gruppens organisation og bevæbning, våbenlære, våbenbetjening og skarpskydning, panserbekæmpelse, gruppens kamp og gruppens daglige liv.

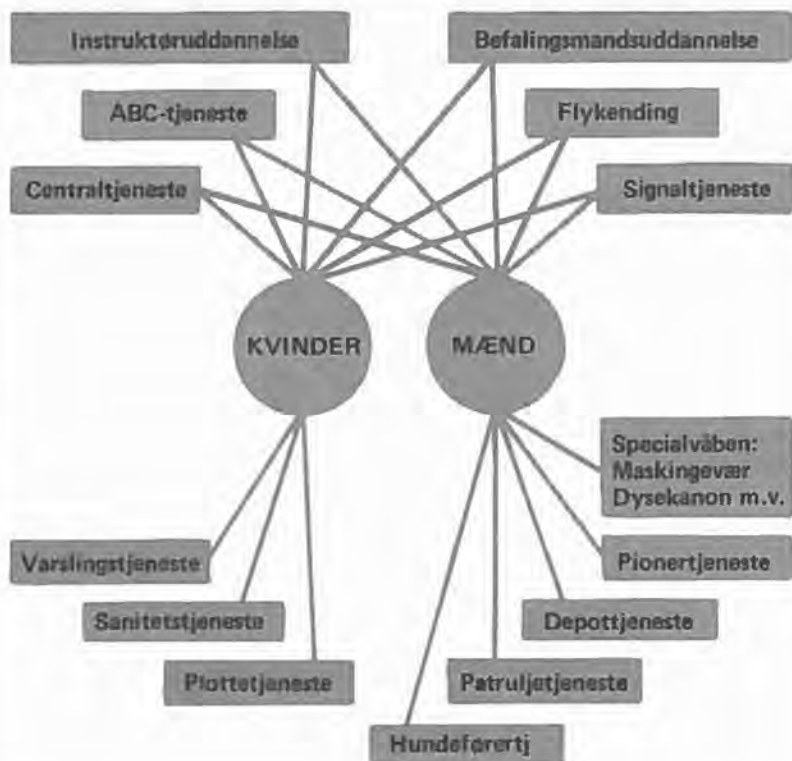
Denne emnekreds — der ikke er fuldstændig — suppleres og ændres for de øvrige hjemmeværnsgrene efter deres særlige behov; marinehjemmeværnet uddanner i

Fig. 6: Uddannelsen i flyverhjemmenværnet

Grunduddannelsen omfatter 60-100 timer. Den veksler mellem praktiske og teoretiske emner.

Oversigten omfatter øverst de faglige områder, som både kvinder og mænd kan uddannes i, og nederst de områder, som gælder særskilt for kvinder og for mænd.

flotillens arbejde og flyverhjemmeværnet i luftmeldekorpsets og flyvestationskorpsets opgaver. Flyvestationskorpsets uddannelse ligger nær hærhjemmeværnets.

Kvindekorpset har en uddannelse, der mere går på lederuddannelse end på den militære føring. Går vi her ud fra Danmarks Lottekorps, kan indholdet af gruppeføreruddannelsen i hovedtræk beskrives således:

Hjemmeværnskompagniets arbejds- og ansvarsområder, lottens placering og specielle arbejdsfelter samt hærhjemmeværnets opgaver. Eleverne får en teoretisk taktisk uddannelse, samt leder- og samarbejdsstræning.

For alle gruppeføreruddannelser gælder det, at de kan suppleres med videregående kursus, hvor de enkelte emner udvides og ajourføres.

Figur 7: Hjemmeværnets materiel

Våben	Kaliber	Skudafstand	Gennembrydningsevne panserstål	Antal skud pr. minut
Maskingevær M/62	7.62 mm	600-900 m		1200
Panserværnsraket M/72	66 mm	250 m	30 cm	
Dysekanon M/65 (Carl Gustav)	84 mm	500 m	30-35 cm	6

Oversigten omfatter kun det mere specielle materiel. De almindelige *håndvåben* er af følgende typer:

Gevær model 75 (tysk gevær), gevær model 66 (Garandgevær), maskinpistol M/44 Husquarna og maskinpistol M/49 Hovea. Hjemmeværnet er udrustet med radiomateriel af forskellig type (26 – 261 – 2061 og AN PRC 10).

Andet materiel	Antal	Bemanning	Bevæbning	Formål
Hjemmeværns-kutter	37	10-12	1 x 20 mm maskinkanon håndvåben	Farvandsovervågning, anløbskontrol, sørednings-tjeneste
Luftmeldetårn	385	21	håndvåben	Observation af lavtgående fly, ABC-varsling m.v.
Luftmeldecentral	8	100	håndvåben	Fly- og ABC-varsling

5.252. Delingsfører

Hærhjemmeværnets delingsførere lærer planlægning af delingens opgaver, skydelederruddannelse, afvikling af øvelser, forhold overfor en fjendtlig landsætning og kamp i et af fjenden behersket område.

En deling består normalt af 3 grupper à 6-10 mand — ialt 18-30 mand.

Ved marinehjemmeværnet uddannes divisionsføreren (delingsføreren) i planlægning af flotillernes operative og taktiske virke. Endvidere undervises i personel-, materiel- og økonomiadministration ved flotillen samt i militær sikkerhed, oplysningstjeneste m.v.

Flyverhjemmeværnets delingsførere kaldes *sektionsførere*. Deres hovedfag er lederskab, luftmeldesektionens arbejde, flyverhjemmeværnets organisation, bevogtningsplaner, øvelsestilrettelæggelse, flykending m.v. Hertil en række specialfag af særlig nytte for flyvevåbnet.

5.253. Kompagnichef

Kompagnichefen er den højeste frivillige grad, rangerende på linie med kaptajn og tilsvarende i de øvrige værnsgrene.

Kompagnichefen uddannes i *chefsvirke i krig og fred*, kompagniets planlægning og dets indsættelse under kamp og ved bevogtning. Der orienteres om tilgangsarbejde og oplysningstjeneste, og

der uddannes i ledelses- og samarbejdsformer.

Danmarks Lottekorps uddanner sine chefer i samarbejde med de andre hjemmeværnsgrene. Foruden taktisk undervisning på kompagniplan undervises i samvirke og egne ansvarsområder.

Marinehjemmeværnets flotillechefer uddannes i planlægning af flotillens uddannelse og administration. Videre i øvelsestilrettelægning og flotillens indsættelse i kamp.

Kvindeligt Marinekorps' kompagniførere uddannes i søværnets og marinehjemmeværnets opgaver, i administration, samvirke og lederskab.

Flyverhjemmeværnets eskadrillechefer har fag som lederskab, eskadrillens organisation, ledelse af uddannelse samt samarbejde med specielt hærhjemmeværnet.

Kvindeligt Flyvekorps uddanner chefer efter behov med særligt henblik på korpsets opgaver ved flyvevåben og flyverhjemmeværn. Der undervises som i de to øvrige kvindekorps i moderværnets opgaver, i administration og ledelse.

5.3. Hjemmeværnsskolen

Hjemmeværnsskolen ligger i Nymindegab i et storslået vestjysk klitområde ved Ringkøbing fjord. Både beliggenheden og elevernes holdning har gennem årene givet skolen en særstilling i dansk forsvaret. Samtidig er skolen, pædagogisk og holdningsmæssigt, en in-

Hjemmeværnets befalingsmandsskole, Nymindegab

spirationskilde for Hjemmeværnet som helhed.

Skolen er oprettet i 1949 og er siden besøgt af ca. 80.000 elever — et for danske militære forhold betragteligt tal. Skolen er i dag en enhedsskole, der også omfatter Marinehjemmeværnsskolen og Flyverhjemmeværnsskolen, således at al uddannelse kan samkøres.

Marinehjemmeværnsskolen har imidlertid sit eget hjemsted, nemlig i Slipshavn ved Nyborg, hvor den har haft til huse siden oprettelsen i 1952. Denne skole alene har haft omkring 10.000 elever, således at hjemmeværnsskolernes samlede elevtal nu nærmer sig 90.000.

Indtil 1976 har skolen i Nymindegab haft undervisning og indkvartering i ældre bygninger, men fra sommeren 1977 er en ny undervisningsbygning gjort færdig, og dermed har skolen gennemført et årelangt moderniseringsprogram for indkvartering og undervisning.

Endelig bør nævnes, at skolen rummer Hjemmeværnets Brevskole og en række andre centrale aktiviteter.

5.4. Tidskravet

To ting interesserer alle vordende hjemmeværnsfolk, når de skal tage stilling til et eventuelt medlemskab. Det ene er det økonomi-

ske. Det vil sige, om der kræves direkte økonomiske ofre af den enkelte. Medlemskab er gratis.

Det andet spørgsmål vedrører *tidskravet*. Hvad kræves der af mig?

Her er svaret vanskeligere. Det afhænger ganske af, hvad den enkelte *vil* med sit medlemskab.

Men skal vi holde os strengt til lovens ord, er kravene disse:

1. Har man *ikke* aftjent sin værnepligt, kræves der de tre første år i alt 200 timer, fordelt således:

1. år 100 timer

2. år 50 timer

3. år 50 timer

De følgende år kræves der 24 timer.

2. Hvis man *har* aftjent sin værnepligt, kræves der kun 24 timers tjeneste pr. år. Hvad man kan opnå af vedligeholdelsesuddannelse på dette timetal, kan ses i 5.223.

Nu må det siges, at selv "gamle soldater" normalt må starte med at blive indført i hjemmeværnets problematik, og det tager noget mere end 24 timer. Dertil kommer opfriskningskursus, der er nødvendige jo længere borte værnepligten har ligget i tid. Det hjemmeværnet tilstræber, er at den enkelte over en årrække har et *gennemsnit på 24 timer*. Det er ikke tilfredsstillende at møde 100 timer et år og derefter blive borte de næste 4 år.

Marinehjemmeværnets skole, Slipshavn

Man kan ikke betale alt forud. Men nok møde 10 timer et år og 40 det næste.

Til ethvert medlems uddannelse må desuden lægges det lokal-kendskab, der giver en fordel, som fjenden ikke har.

5.5. Hvor meget møder de?

Men et er kravene — noget andet er virkeligheden. Og hvordan ser den ud?

Hjemmeværnsfolk kan inddeles i en række kategorier, når det gælder tjenestetiden.

Mange kan ikke afse mere end de 24 timer (tallet skal ikke tages for bogstaveligt; det er vist aldrig sket, at nogen har stået med uret i hånden). Men et sted omkring de 24 og ikke mere, er der mange der må nøjes med.

Nogle ligger på et mellemniveau, som kan være fra 2 til 4 gange højere. Og endelig er der dem, hvem hjemmevernet er "gæst i blodet", og som gerne giver aften efter aften og weekend efter weekend. Men i sagens natur er de relativt få.

Det må betones, at der ingen *kvalitetsforskel* er mellem disse kategorier. Der kan være mange grunde til det lave timetal. En kvindes eller mands erhverv, familie eller fysik kan begrænse aktiviteten. For andre kan det gælde, at de i en lang årrække har ydet særdeles meget og nu gerne vil forblive i hjemmevernet, men på en mindre krævende og måske mere ydmyg post. Mange er i en årrække befalingsmænd for derefter at fortsætte som menige i deres egen enhed.

KAPITEL 6:

Hjemmeværnet som psykologisk faktor

Hvis vi et øjeblik vender tilbage til det centrale udgangspunkt: modstandsbevægelsen, vil det være indlysende, hvorfor hjemmeværnet ikke alene er en organisation med militære opgaver, men også med holdningsmæssige.

Modstandsbevægelsens dybeste indhold var ikke våbnene — de var *nødvendige* for at nå målet — men derimod den psykologiske faktor. For uden tro på en sag får man ikke mennesker til at udholde en modstandskamps vilkår: underjordisk kamp, henrettelser, tortur og alt det, som iøvrigt følger med. Her er eventyrlyst ikke tilstrækkelig, men holdningen er det afgørende.

Derfor fik hjemmeværnet allerede i starten også tildelt andre opgaver end de rent militære. I den første lov i 1948 blev det i bemærkningerne til loven pålagt hjemmeværnet "at bidrage til styrkelsen af forsvarsviljen i befolkningen" — altså en udpræget holdningsdannende opgave. Når vi analyserer hjemmeværnets organisation, vil vi se dette afspejle sig ganske tydeligt. Det fulgte også naturligt med knæsettelsen af frivillighedsprincippet. Man kan ikke bygge en så alvorlig sag som et samfunds frivillige forsvar ale-

ne på lysten til noget hobbybeto-
net. Blandt andet derfor gennem-
fører hjemmeværnet et omfattende
oplysningsarbejde på et sagligt
grundlag, men naturligvis ud fra
en positiv holdning til forsvaret.

6.1. Hjemmeværnets oplysningsarbejde

Vi har i kapitel 2 været inde på hjemmeværnets usædvanlige organisationsform. Fra toppen — hjemmeværnsledelsen — og nedad i systemet løber to tæt forbundne linier, populært kaldet den "militære" og den "civile".

I organisationsskemaet (*figur 3*) går der en kommandolinie fra den kommitterede til konsulenterne. Når den ikke går længere ned i systemet, skyldes det, at hjemmeværnets 11 konsulenter ikke har nogen direkte kommandomyndighed i det militære system. Dette betyder *ikke*, at de er underlagt militær commando, ej heller at de ikke har ledelsesansvar eller indflydelse. Organisationsformen er et sindrigt afbalanceret apparat, der først og fremmest er afhængigt af de to parter vilje til at samarbejde.

6.2. Den kommitteredes ansvar

Den kommitteredes ansvar defineres med udtrykkelig understregning af hans og konsulenternes ansvar for oplysningsarbejdet; se i *figur 2* den gældende hjemmевærnslovs § 4 stk. 3.

Som nævnt blev den kommitteredes opgaver fastlagt allerede i kommentarerne til den første hjemmевærnslov i 1948. I senere love er dette således yderligere præciseret.

6.3. Oplysningsarbejdets målsætning

Hvis vi på denne baggrund skal definere målsætningen i denne den — militært set — mest uortodokse

del af hjemmевærnet, kan det bedst gøres ved at begynde med den af den kommitterede udgivne autoriserede "Vejledning i hjemmевærnets oplysningsarbejde", hvori det hedder:

"Hjemmевærnet hviler på frivillighedens grundlag, og dets eksistens afhænger af en bred folkelig tilslutning.

Målsætningen for hjemmевærnets oplysningsarbejde er derfor at udbrede kendskabet til hjemmевærnet i så vide kredse som muligt samt at organisere en intern oplysningstjeneste med det formål at give den enkelte hjemmевærnsmand den holdning, der er nødvendig for at fastholde ham

længst muligt i styrken. Således skal oplysningsarbejdet både give den nødvendige baggrund for tilgangen og medvirke til at hindre unødige afgang".

Med udgangspunkt i denne målsætning kan oplysningsarbejdet opdeles således:

a) Det udadvendte oplysningsarbejde og

b) Det indadvendte oplysningsarbejde.

6.4. Det udadvendte oplysningsarbejde

har til formål at udbrede forståelsen for hjemmeværnet og dets samfundsmæssige betydning gennem en vedvarende informationsvirksomhed. Hjemmeværnets omdømme står og falder med, at det anerkendes som en samfundsnyttig organisation. Det må stadig kunne leve op til de krav, som udviklingen og befolkningen stiller til det.

Det er på denne baggrund, at den kommitterede og konsulenterne gennem årene har forestået et omfattende informationsarbejde over for store organisationer, massemedier og andre grupper i det danske samfund, altså et egentligt "public relations"-arbejde. Det udadvendte oplysningsarbejde har ikke tilgang som primært formål, men at skabe forståelse for hjemmeværnets opgave i hele befolkningen. Det centrale punkt er:

"At skabe forståelse for hjemmeværnets samfundsmæssige betydning".

Nøgleordet her er "samfundsmæssig". Hjemmeværnet er i de forløbne år blevet anerkendt som en del af samfundet, både lokalt og på landsbasis. At fastholde og udvide denne position er et af de væsentligste formål for den kommitteredes og konsulenternes arbejde. I et samfund med et stadigt stigende informationsbehov og -krav er det en betingelse for at fastholde hjemmeværnet som en folkebevægelse, at informationsmulighederne udnyttes mest muligt.

Det gælder især overfor embedsmænd, folketingsmænd, kommunalpolitikere, journalister, faglige og politiske tillidsmænd og andre nøglepersoner i samfundets meningsdannende virksomhed.

6.5. Det indadvendte oplysningsarbejde

Den interne oplysningstjeneste dækker et stort område. Hensigten er at fremme tilliden til hjemmeværnets og forsvarets betydning som led i vor sikkerhedspolitik og at understrege troen på de demokratiske institutioners betydning for Danmark.

Det drejer sig ikke alene om information oppefra, men i høj grad også om en tovejskommunikation med det formål gennem debat stadig at holde lederne underrettede om, hvad der rører sig i enhederne.

Det indadvendte informationsarbejde skal hjælpe til at fasthol-

de personellet — ikke mindst gennem styrkelse af dets holdning.

Her gælder det, at man må holde sig for øje, at det udøves for statens midler. Derfor kan der ikke være tale om en ensidig propaganda, men om en fremlæggelse af vidt forskellige synspunkter, gerne direkte kontroversielle meninger til hjemmeværnets egen holdning.

Hensigten er, at hjemmeværnsfolk skal have lejlighed til at blive konfronteret med forsvarsdebatten i dens helhed. Dette er der flere grunde til. For det første er modstanderne af forsvaret også en del af det danske demokrati — for det andet har hjemmeværnets medlemmer ret til at fremlægge sine egne synspunkter. For det tredje har de krav på at komme til orde, når dette oplysningsarbejde udføres også for deres penge. Hvis hjemmeværnet virkelig mener noget med at ville forsvare demokratiet, må det derfor også lade modstandere komme til orde.

6.6. Hvervningen

Den tredje del af arbejdet — hvervningen — der i hjemmeværnsloven kaldes "arbejdet for tilgang" er selvklart nært sammenhængende med de øvrige.

Man kan — hvis man her isolerer hverveproblemerne i forhold til oplysningsarbejdet — formulere det således, at det udadvendte arbejde skal skabe den forståelse for hjemmeværnet, der resulterer

i den nødvendige tilgang, selvom oplysningsarbejdet har en langt videregående funktion.

Med omkring 750 "underafdelinger", d.v.s. kompagnier, flotiller og eskadriller er det indlysende, at det direkte hvervearbejde må ligge hos enhederne.

Men skal tilgangsarbejdet lykkes, må befolkningen være kendt med hjemmeværnet og dets formål.

Konklusionen er derfor, at skal hjemmeværnet have den rigtige placering i samfundet, må langt flere end de mulige emner være overbevist om dets nytte.

6.7. Uddannelse af informationspersonel

Sideløbende med den militære uddannelse gennemfører hjemmeværnet et program for uddannelse af oplysningspersonellet. Ud fra det ovenfor angivne vil det være let at forstå, at en så omfattende informationsopgave ikke kan gennemføres uden en metodisk uddannelse med støtte fra det frivillige personel. Denne uddannelse gennemføres dels lokalt, dels på Hjemmeværnsskolen. Der afholdes 3 ugekursus, hvert repræsenterende sit trin. Kursusplanerne omfatter al slags informationsarbejde, ligefra praktisk brug af udstillingsmateriel, udarbejdelse af pressemeddelelser, reklame- og PR-virksomhed til orientering om forsvarspolitiske og udenrigspolitiske problemer.

KAPITEL 7:

Hvem er medlemmerne af hjemmeværnet?

Det er naturligvis ikke samfundet ligegyldigt, hvem hjemmeværnet består af. Glemmes må det jo ikke, at næsten alle hjemmeværnets 61.000 mandlige medlemmer har våben, ammunition og uniform hjemme i "klædeskabet". Hjemmeværnet pålægger den enkelte at opbevare våbnene forskriftsmæssigt, d.v.s. i en tilstand der ikke muliggør brug ved eksempelvis tyveri.

Men det er afgørende for det danske samfund, at disse våben er i hænderne på loyale borgere.

Naturligvis findes der ikke et bestemt signalement af de godt 73.000 kvinder og mænd i hjemmeværnet (se figur 8) — udover at alle må formodes at gå positivt ind for opretholdelsen af et rime-

ligt militært forsvar i Danmark og for den demokratiske orden. Fler-tallet vil også nok være at finde blandt de danskere, der går ind for NATO.

En undersøgelse af, hvem der er medlemmer af hjemmeværnet, må derfor blandt andet støttes på det statistiske materiale, vi har til rådighed. Men resultatet må bedømmes under hensyn til den begrænsning, som tabeller og tal sætter, når de bruges til at give et signalement af 73.000 levende mennesker.

7.1. Statistik og holdning

Nogle tal giver fyldig oplysning om det kvantitative, andre fortæller om menneskene bag tabellerne. Udviklingen i hjemmeværnets styrkekurve, dets til- og afgang m.m. er alle tal, der giver kvantitative oplysninger, medens holdningsundersøgelsen kan bruges til at fortælle i hvert fald noget om, *hvem* det er der er medlemmer af hjemmeværnet.

På denne måde belyser de to former for statistik hinanden. Men ovenstående sondring skal tages med reservation — den giver sig ikke ud for andet end et forsøg på at sætte tal og holdninger i forhold til hinanden.

**Figur 8: Hjemmeværnets styrke
pr. 1. januar 1978**

Hjemmeværnsskolen	58
Hærhjemmeværnet	48.683
Danmarks lottekorps	7.330
Marinehjemmeværnet	3.357
Kvindeligt marinekorps	1.473
Flyvehjemmeværnet	10.318
Kvindeligt flyvekorps	1.692
Styrke i alt	72.911

7.11. Styrkekurvens udvikling

I figur 9 ses udviklingen i hjemmeværnets styrke 1951-1976. Visse typiske træk kan læses ud af kurven.

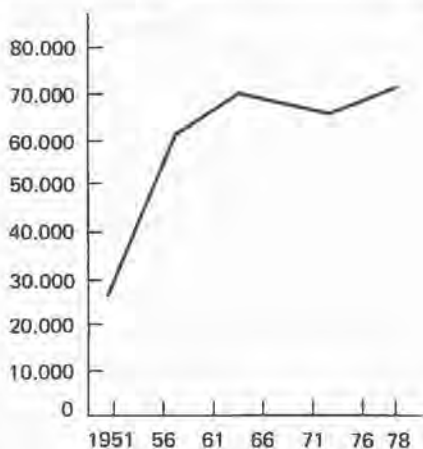
For det første voksede hjemmeværnet meget hurtigt efter starten (1949-52), havde så en kort stagnationsperiode, men fik atter luft under vingerne i forbindelse med de storpolitiske kriser i femtiårene. Både Koreakrigen i 1950-52 og opstanden i Budapest i 1956 fik hjemmeværnets kurve til at springe i vejret i takt med kriserne. Men hvad der er værd at mærke sig: Kurven holdt *imellem* og *efter* kriserne.

Tilgangen var altså udtryk for andet og mere end et krisefænomen. Den ligeløbende kurve *imellem* kriserne var nok udtryk for en større folkelig stabilitet bag forsvarstanken, end man dengang almindeligvis forstod.

Med udløbet af femtiårene kom hjemmeværnets første generationsskifte — simpelthen fordi alderskurverne for veteranerne fra 1948 begyndte at vise, at afløsning var nødvendig. Mange havde været med fra 1945 og tidligere. Og afløsningen var parat. Styrken forblev konstant. Men tilgangen forløb nu mere jævnt.

Befolkningen havde tilsyneladende vænnet sig til at leve med de storpolitiske kriser og krige. Tiltroen til "krisestyringen" voksede, efterhånden som den ene krise efter den anden beviste, at krigen ikke var lige om hjørnet.

Figur 9: Udviklingen i hjemmeværnets styrke 1951-76

Men hjemmeværnet holdt fast. De nye, der myldrede ind i hjemmeværnet i de stormfulde tressere, viste sig at være meget unge. Snart lå aldersfordelingen år for år fast om trent således:

17-19 år	20%	ca. 1200-1800
21-29 år	50%	ca. 3000-4500
30-39 år	10%	ca. 600- 900
over 40 år	20%	ca. 1200-1800
		6000-9000

Og det var for en frivillig forsvarsorganisation ikke små tal.

I tresserne, hvor den offentlige debat i høj grad domineredes af minoritetsgrupper med en ofte særdeles modvillig indstilling til alt, hvad der havde med forsvar, autoritet og det "etablerede" samfund at gøre, kæmpede tradi-

tionelle politiske organisationer og ideologisk betonet ungdomsarbejde med store vanskeligheder.

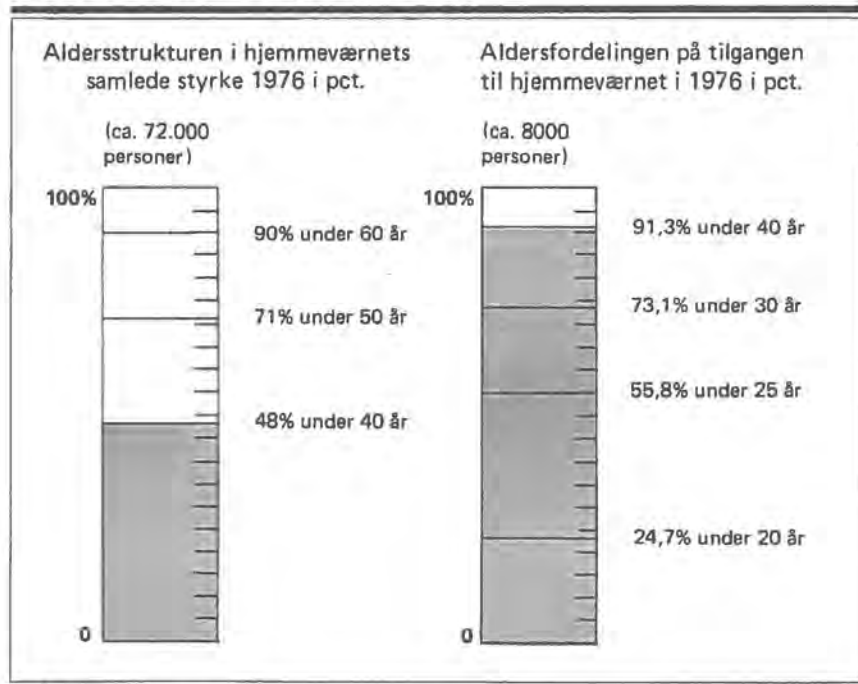
På denne baggrund var det bemærkelsesværdigt, at hjemmeværnet i det store og hele holdt stillingen med kun ubetydelig tilbagegang i visse kvartaler og ofte afløst af en tilsvarende fremgang i de følgende. Men det skal naturligvis ikke skjules, at med en konstant stigende befolkning på ca. 1% pr. år betyder stagnation i virkeligheden tilbagegang.

Men medens militærnægterne fik en betydelig offentlig op-

mærksomhed, forblev det indtil begyndelsen af syvtiårene delvis ubemærket, at der var ligeså mange eller flere unge, der meldte sig frivilligt til hjemmeværnet, end der var mænd i de tilsvarende aldersgrupper (17-29), som valgte militærnægtertjenesten. Om årsagerne hertil kan der og har der været diskuteret meget, efter at dette forhold blev offentligt kendt omkring halvfjerdsernes begyndelse.

Nogle af svarene fik vi i hjemmeværnets holdningsundersøgelse fra 1975.

Figur 10: Aldersstruktur og aldersfordeling

7.12. Aldersstrukturen

Men først lidt om aldersstrukturen.

Hvis man sammenligner den ovennævnte aldersfordeling for *tilgangen* med *hele* hjemmeværnets aldersstruktur (*figur 10*), er der betydelig forskel. Hjemmeværnet er *ikke* en ungdomsbevægelse, men en typisk blanding af unge og ældre.

På den anden side vil det blive en naturlig følge af den store tilgang af unge, at gennemsnitsalderen falder. Den er for øjeblikket 38-40 år.

Et andet vigtigt træk ved tilgangen er, at den konstant holder sig nogenlunde på samme højde overalt i landet — målt i forhold til befolkningens og hjemmeværnets størrelse. Der er forskel, men det betyder ikke, at noget område har en særlig lav tilgang. Visse dele af de større byer har på grund af affolkning og den tilbageblevne befolknings højere aldersgennemsnit en lav tilgang og en lavere dækningsprocent, medens omvendt visse hastigt voksende forstadsområder nok har en talmæssig stor tilgang, men alligevel hinker bagefter dækningsmæssigt, fordi tilflytterne bruger en vis tid til at finde sig tilrette.

Tilgangen siden 1966 ses i *figur 11*. Man har i den offentlige debat hæftet sig særligt ved den eksplosive tilgang i 1975.

Men en gennemgang af tallene vil vise, at hjemmeværnet med mellemrum oplever afvigelser i

Figur 11:

Til- og afgang i hjemmeværnets styrke pr. 1. januar 1966-76

År	Styrke	Tilgang	Afgang
1966	68846	8391	9668
1967	68902	9112	9056
1968	69659	9575	8818
1969	69611	9013	9061
1970	68376	6908	8143
1971	67446	6749	7679
1972	67019	7291	7718
1973	67523	6085*)	5267*)
1974	67582	8174	8115
1975	68304	8473	7751
1976	71206	10244	7342
1977	71994	9948	9160
1978	72911	9880	8963

*) januar kvartal er ikke med i tallene p.g.a. ændrede regionsgrænser

den "normale" årlige tilgang, der er på ca. 8.000. Indenfor de senere år toppede tilgangen i 1975 med 10.254 nye, men også 1968 med 9.575 samt 1967 og 1969 har betragtelige tilgangstal. Årsagen til den store nettoforøgelse af styrken i 1975 lå også i en ekstraordinær lav afgang.

Sammenligner man nu udviklingen for til- og afgang i samme tabel (*figur 11*) vil man se, at til- og afgang år efter år normalt følges ad i et nogenlunde bestemt mønster.

7.2. Hvem er disse hjemmeværnsfolk?

Det er — som allerede nævnt — vigtigt for samfundet at have en

vis viden om og indseende med hjemmeværnet.

Hjemmeværnet har — i større eller mindre grad — altid været med i diskussionen om forsvarets forhold.

Da forsvaret ofte er genstand for politisk uenighed, har det heller ikke manglet på kritik af hjemmeværnet, både af saglig og usaglig art. Der er — og har altid været politiske partier, enkeltpersoner og bevægelser, som udfra forskellige holdninger ønsker at bekæmpe forsvaret og dets bredeste folkelige udtryk *hjemmeværnet*. Sådan vil det altid være i et frit samfund. Når der dette til trods altid har vist sig at være bred politisk støtte til hjemmeværnet henover midten af dansk politik, så er årsagen, at politikere med vidt forskellig indstilling har haft troen på dets nødvendighed og tilliden til dets medlemmer.

Ikke destomindre er enhver be-

kræftelse på, at hjemmeværnet er tilliden værd, naturligvis meget værdifuld.

7.3. Holdningsundersøgelsen

Da derfor hjemmeværnets kommitterede på hjemmeværnsledelsens vegne i 1975 bad sociologen, dr. Erik Høgh forestå en anonym holdningsundersøgelse af hjemmeværnspersonellet, var det for gennem en sagkyndig undersøgelse — foretaget af en udenforstående — at få belyst, om det, hjemmeværnets egne undersøgelser viste, nu også passede.

Hjemmeværnets eget materiale viste, at personellet repræsenterede et endog meget bredt udsnit af den danske befolkning.

Undersøgelsen baseredes på et omfattende spørgeskema med ialt 26 spørgsmål — visse af dem var delt op i en række underpunkter.

Skemaet faldt i tre dele: Personlige oplysninger — holdningsmæssige informationer (politik, alm. livsstilling m.v.) — samt endelig besvarelse af hjemmeværns-spørgsmål. Det skal anføres, at svarene var absolut anonyme.

Spørgeskemaet blev udsendt til et repræsentativt udsnit af hjemmeværnets medlemmer — ialt 2.000. Svarprocenten var 65,9, hvilket var tilstrækkeligt til, at undersøgelsen kunne anses for repræsentativ.

I det følgende vil nogle vigtige resultater blive fremlagt. Hjemmeværnets sociale struktur frem-

Figur 12: Hjemmeværnets sociale struktur

	total i %
Socialgruppe 1: Ambassadører m.fl.	0,0
Socialgruppe 2: Ministre, store direktører og godsejere	0,5
Socialgruppe 3: Overlæger, professorer og fabrikanter	1,7
Socialgruppe 4: Andre akademikere og proprietærer	4,3
Socialgruppe 5: Lærere og mellemfunktionærer	6,0
Socialgruppe 6: Gårdejere og mindre selvstændige	24,6
Socialgruppe 7: Faglærte arbejdere og husmænd	25,0
Socialgruppe 8: Ufaglærte arbejdere	23,3
Socialgruppe 0: Kvinder uden erhverv	14,7
	100,0

går af tabellen i *figur 12*. Hjemmeværnet udgør et bredt tværsnit af befolkningen.

7.31. Politisk tilhørsforhold

Af betydelig interesse var det åbenhjertige spørgsmål om politisk overbevisning. Resultatet ses i *figur 13*, idet det skal understreges, at 16% ikke svarede, enten fordi de ikke ønskede det, eller fordi de ikke havde stemmeret endnu. De oplyste procenter er derfor angivet dels på hele materialet (I), dels på grundlag af et tal, der er reduceret med de 16% (II).

Hjemmeværnets personel samler sig i altovervejende grad om Socialdemokratiet, Venstre og noget bagefter Fremskridtspartiet og det Konservative Folkeparti.

De to første udgør tilsammen 58% af hjemmeværnets medlem-

Figur 13: Politisk tilhørsforhold (september 1975)

Hvis der var folketingsvalg i morgen, hvilket politisk parti ville du stemme på?

	I	II
	%	%
Socialdemokratiet	25,0	29,8
Radikale Venstre	2,4	2,8
Konservative Folkeparti	10,3	12,3
Danmarks Retsforbund	1,1	1,3
Socialistisk Folkeparti	1,7	2,0
Danmarks kommunistiske parti	0,9	1,1
Centrumdemokraterne	2,9	3,5
Kristeligt Folkeparti	2,7	3,2
Slesvisk Parti	0,0	0,0
Venstre	25,0	29,8
Venstresocialisterne	0,1	0,1
Fremskridtspartiet	11,8	14,1
Andet	0,5	100,0
Vil ikke stemme	2,4	
Kan ikke stemme	2,3	
Vil ikke svare	5,6	
blanke	4,3	
	100,0	

I kolonne I er procenterne beregnet på hele materialet; i kolonne II er fratrasket de 16,1%, der ikke svarede, og derefter er procenterne beregnet.

mer. Alt i alt udgør de fire partier 85% af totaltallet.

Hjemmeværnet placerer sig omkring midten og — ikke overraskende — der er kun ringe repræsentation for den yderste venstre fløj.

7.32. Demokratiets levedygtighed

Det politisk-holdningsmæssige kan iøvrigt suppleres med undersøgelsens spørgsmål om dansk demokratis overlevelsessevne, hvoraf det fremgår, at 81% erklærer sig overbeviste om demokratiets levedygtighed, se figur 14.

Hvis man sammenholder oplysningerne om den *sociale balance* og den *politiske balance* med *tilliden til demokratiet*, får man et billede af en frivillig militær organisation, hvis medlemmer er repræsentative og solide demokrater.

7.33. Tilgangen af unge

Der har tidligere flere gange været peget på tilgangen af unge. Derfor vil det i denne forbindelse være nyttigt at gengive svarene herom, se figur 15.

Det er ved en bedømmelse af svarene overmåde vigtigt, at man lægger mærke til *spørgsmålets formulering*, der går på, hvad både unge og ældre *tror* er årsagen til, at så *mange unge melder sig*. Dette gælder især svarene om "revolution", som har vakt nogen opmærksomhed i den offentlige debat. En fordeling af svarene på aldersgrupper viser nemlig, at de få svar (2,5%) i alt væsentligt er angivet af hjemmeværnsfolk på 40 og derover, medens de unge aldersgrupper har ganske få svar eller ingen. De ældre tegner sig altså for langt flertallet af svarene i denne gruppe.

Figur 14: Troen på demokratiets overlevelsessevne

		%
På termometret skal du sætte en bolle, der skal angive hvor stor tiltro du har til dansk demokratis overlevelsessevne frem til 1980.	+5	80,7
Hvis du tror, at det danske demokrati har stor overlevelsessevne, sætter du en bolle ved +5. Hvis du tror, at det danske demokrati har meget lille overlevelsessevne, sætter du en bolle ved ÷5.	+4	
	+3	
	+2	
	+1	
Hvis du synes, at demokratiet har en vis overlevelsessevne, sætter du en bolle mellem +1 og +4 afhængig af, hvor stor overlevelsessevne du mener det danske demokrati har. Hvis du synes, der er en vis mulighed for, at det danske demokrati ikke overlever, sætter du en bolle mellem ÷1 og ÷4 afhængig af, hvor stor muligheden er for, at det danske demokrati ikke overlever året 1980	0	16,0
	÷1	3,3
	÷2	
	÷3	
	÷4	
	÷5	100,0

Du kan kun sætte én bolle. Hvis du ikke ved, hvad du skal svare, skal du sætte bolle ved 0.

Figur 15: Synspunkter på tilgangen af unge

	Total	17-20 år	21-24 år	25-29 år	30-39 år	40-49 år	50-59 år	60- år
Hjemmeværnet har en stor tilgang af unge. Hvad tror du, at grundene kan være?	%	%	%	%	%	%	%	%
Det gode kammeratskab i hjemmeværnet	52,2	73,7	63,9	64,0	55,1	44,6	39,8	47,4
Stigende forståelse for, at Danmark må have et effektivt forsvar	45,4	47,4	39,5	45,7	43,2	51,3	48,5	42,6
Friluft- og sportspræget i hjemmeværnet	30,2	36,8	27,7	32,0	33,1	27,5	32,7	25,3
At man lærer at omgås våben	36,2	60,5	29,4	37,7	33,9	37,1	37,2	37,4
Fordi det er rart at lære våbenbrug, så man kan forhindre en væbnet revolution i Danmark	16,3	23,7	15,1	16,6	14,4	15,8	13,3	21,6
Fordi man mener noget med ordene Gud, konge og fædreland	8,6	2,6	8,4	8,6	7,6	7,5	7,1	13,7
For at holde sin værnepligtsuddannelse vedlige	15,6	23,7	14,3	23,4	15,8	14,2	14,3	10,5
Som deltager i en revolution i Danmark	2,5	0,0	2,5	1,1	1,4	3,3	4,1	3,7
Hvis andre grunde, hvilke:								

Her er flere svar mulige, sæt bolle om det (de) tal, der angiver dit svar.

7.34. Afgangen

Til belysning af afgangsproblematikken anføres 2 tabeller (figur 16). Den første drejer sig om den enkeltes opfattelse af afgangspro-

blematikken som helhed, mens den anden går på de konkrete grunde for de adspurgte til at forlade hjemmeværnet.

Ikke overraskende anføres fa-

Figur 16: Afgangsproblematik

Afgangsproblematikken, set med den enkeltes øjne

Hvorfor tror du, at folk forlader hjemmeværnets? Fordi:		%
Familien tager for megen tid	1	55,7
Erhvervsarbejdet o.l. tager for megen tid	2	56,0
Folk flytter til andre egne	3	24,4
Kammeraterne i hjemmeværnsgruppen er dårlige	4	4,8
Man lærer for lidt i hjemmeværnet	5	7,3
Hjemmeværnet har for lidt med krig, for meget med pjat at gøre	6	6,6
Kravene er for store	7	1,3
Hvis andre grunde, hvilke:		

Her er flere svar mulige, sæt bolle om det (de) tal, der angiver dit svar.

Konkrete grunde til afgang

Hvad kunne få dig til at forlade hjemmeværnet?	%
Familien synes det tager for megen tid	32,8
Mit erhvervsarbejde kræver meget	42,8
At jeg flytter til andre dele af landet	16,0
Kammeraterne i hjemmeværnet er dårlige	7,2
Man lærer for lidt i hjemmeværnet	5,5
Hjemmeværnet har for lidt med krig og for meget med pjat at gøre	5,9
At politikerne svækker forsvaret	22,6
Kravene er for store	1,8
Hvis andre grunde, hvilke:	

Her er flere svar mulige, sæt bolle om det (de) tal, der angiver dit svar.

milie, erhverv og flytning som afgørende faktorer ved afgang, men dog er det værd at lægge mærke til, at 22,5% lægger stor vægt på et tilstrækkeligt stærkt dansk for-svar.

7.35. Erhvervsfordelingen

Endelig kan man — for at føje endnu en facet til strukturen i

hjemmeværnet — se på *erhvervsfordelingen* ud fra fordelingen mellem offentligt ansatte, privat ansatte og øvrige. Den ses i *figur 17*. Hvis dette at repræsentere det brede udsnit af befolkningen er en af støttepillerne i hjemmeværnets berettigelse, må det vist kunne konstateres, at dette krav i alt væsentligt er opfyldt. Begrebet

Figur 17: Erhvervsfordelingen i hjemmeværnet

Total	
Er du ansat ved:	%
staten	
kommunen	
anden offentlig virksomhed eller koncessioneret selskab	28,5
i privat firma	38,7
nej, jeg er selvstændig virksomhedsindehaver	16,5
nej, jeg er elev, studerende, husmoder eller pensionist	11,2
blanke	5,6
	100,0

"folkebevægelse" har mange betydninger, men hvis det betyder "repræsenterende væsentlige dele af det danske folk", må hjemmeværnet siges at opfylde kravet.

7.4. Optagelsesbetingelser

I hjemmeværnet kan optages mænd og kvinder i det kalenderår, i hvilket de fylder 18 år. Der er ingen aldersgrænse opad; her vil helbredet være afgørende. Alle, der søger om optagelse, skal udfylde en "begæring" med oplysninger om værnepligtsforhold, helbred og personlige data.

Begæringen godkendes af et "distriktsudvalg", se 7.5. Når begæringen er behandlet og godkendt, indkaldes ansøgeren til ikklædning ved den enhed, han/hun har ønsket eller har fået anvist. Samtidig underskrives en

kontrakt, der normalt er gældende for et år, og som kan opsiges med 3 måneders varsel. Kontrakten forpligter til vedligeholdelse og forsvarlig opbevaring af den udleverede udrustning samt til den foreskrevne uddannelse og tjenestetid. På den anden side vedkender staten sig gennem kontrakten sin del af ansvaret med hensyn til erstatningspligt ved tilskadekomst m.v.

7.41. Hvem kan optages i hjemmeværnet?

Det er udfra det ovenfor nævnte klart, at ikke *enhver* kan optages i hjemmeværnet. Årsagen hertil er indlysende. Ethvert nyt medlem — kvinde eller mand — får udleveret uniform, støvler og anden udrustning. Hertil får alle mænd og enkelte kvinder våben (gevær) og beredskabsammunition med hjem efter at have gennemført grunduddannelsen.

7.42. Udrustningen hjemme

Opbevaringen i hjemmene af denne udrustning er forudsætningen for hjemmeværnets høje beredskab. Samtidig er det et væsentligt element i det, der skiller hjemmeværnet fra andre organisationer. Alle — eller næsten alle — vil vel medgive, at det selv i det frieste demokrati er nødvendigt at føre nøje kontrol med udlevering af våben og skarp ammunition til enkeltpersoner.

7.43. Helbredskrav

Det må også erindres, at hjemmeværnstjenesten stiller krav til helbredet. Man skal ikke være en "supermand" — men blot have den almindelige, gennemsnitlige sundhedstilstand. Men psykiske og alvorlige fysiske handicaps vil det eksempelvis være distriktsudvalgets sag at bedømme — evt. efter indstilling fra hjemmeværnets læge.

7.5. Hvem sidder i distriktsudvalget?

Bedømmelsen af alle begæringer sker i de ovennævnte distriktsudvalg — ialt 35. De er nedsat i henhold til hjemmeværnslovens § 12. Det hedder her:

"Som frivillig i hjemmeværnet kan optages mænd og kvinder, der er fyldt eller i det pågældende år fylder 18 år og som ikke har mødepligt ved forsvarets øvrige myndigheder eller civilforsvaret ved fredsstyrkens forøgelse, jf. dog nedenfor stk. 7. De pågældende skal have et tilfredsstillende helbred og i øvrigt være egnede til tjeneste i hjemmeværnet, samt have fast bopæl eller arbejdsplads inden for den hjemmeværnsenheds område i hvilken de søger optagelse.

Stk. 2. Begæring om optagelse som frivillig i hjemmeværnet afgøres af det inden for vedkommende område nedsatte distriktsudvalg. Distriktsudvalget består

af fem medlemmer, der udpeges for fire år ad gangen af forsvarsministeren. Kommunernes Landsforening indstiller fire medlemmer for hvert distriktsområde uden for København, Frederiksberg og Gentofte kommuner. I Københavns, Frederiksberg og Gentofte kommuner indstiller henholdsvis Københavns magistrat og vedkommende kommunalbestyrelse fire medlemmer for hvert distriktsområde, som disse kommuner er opdelt i. For distriktsområder, der er fælles, bestemmer forsvarsministeren, hvorledes de fire medlemmer indstilles. Et distriktsområde kan inddeles i underområder, og distriktsudvalgene kan for hvert underområde udpege indtil tre personer til at bistå sig med arbejdet. De nærmere bestemmelser for udvalgenes nedsættelse fastsættes af forsvarsministeren".

Som det fremgår af loven, nedsættes distriktsudvalgene ikke af hjemmeværnet, men er udgået af det kommunale selvstyre. Det er således ikke hjemmeværnet, der bestemmer, hvem der skal optages — men derimod det uafhængige distriktsudvalg. Det skal tilføjes, at udvalgenes afgørelse er endelig. Igennem årene har det vist sig, at udvalgene har opfyldt deres mission: *At hindre at personer, som man ikke kan betroe våben og ammunition, optages i hjemmeværnet.*

KAPITEL 8:

Nyt hjemmeværn

Omend hjemmeværnet kun er 29 år gammelt, har det allerede gennemgået adskillige justeringer. Dette har bl.a. givet sig udtryk i de lovændringer, der i den forløbne tid flere gange har bragt forandringer i de ydre rammer omkring hjemmeværnets arbejde.

Ude i rækkerne er de mange unge begyndt at fylde godt op, også på lederposter. Uundgåeligt vil de sætte deres præg på hjemmeværnet i årene, der kommer.

Mere end de ældre tager de for målet og ideen for givet — (ellers havde de jo ikke tilsluttet sig) — men de kræver den stærkere ef-

fektivitet, som undertiden bringer generationskløften frem i lyset.

I pionertidens første tiår kunne man bære over med meget — mangler på områder som udrustning og ledelseskvalitet, ufærdige organisationsrammer m.m.

I dag *forlanger* man i højere grad, at alt dette, som udgør grundlaget for et hjemmeværnsarbejde, er i orden.

Selvklart vil man bære over med mangler i en kort tid, men ikke på langt sigt. Så *går* man ganske enkelt. Hvor i pionertiden be-
gejstringen bar over med mangler-

ne, forlanger man nu, at ideen "skal have noget at være i".

Fordringen til det rationelle ses også i holdningsmålingens spørgsmål om, hvorvidt "politikerne svækker forsvaret", se figur 16. Om det nu er helt nøjagtigt, at ca. 25% vil forlade hjemmeværnet, hvis forsvaret svækkes afgørende, ved vi ikke, og vi får forhåbentlig aldrig lejlighed til at sætte teorien på prøve. Men hvis man fordeler svarene på aldersgrupper, ser man den rationelle holdning til forsvaret nogenlunde ligeligt fordelt på alle grupper. Hjemmeværnet er således i dag en "etableret organisation". Og af det etablerede forlanger man, at det *fungerer*. På

længere sigt afhænger hjemmeværnets overlevelsessevne naturligvis af, at der er rationelle militære opgaver til det. Kun hvis det også i fremtiden har en realistisk rolle i det militære forsvar, kan det leve videre. Man behøver derfor ikke at skjule, at man i fredstid kan have megen nytte af hjemmeværnet — og det ser ud, som om samfundet er ved at få øjnene op for dette.

Men trods alt bliver den militære og den holdningsmæssige forsvarsopgave tilbage. Og med den nuværende verdensudvikling ser det ikke ud til, at hjemmeværnet vil blive overflødigt i den nærmeste fremtid.

Ordliste

ABC-midler: atom-, biologiske og kemiske midler

acceptere: gå ind på, anerkende

decentraliseret: spredt (modsat centraliseret = samlet)

definere: forklare, afgrænse

disciplin: a) opretholdelse af orden og lydighed, b) (videnskabs)gren

formere: ordne sig i opstilling

hypotetisk: antaget, betinget, tvivlsomt

kategori: slags, art, rubrik

kommitteret: embedsmand med særligt hverv

konsolidering: styrkelse, underbygning

kriterier: kendetegn, kendemærker

kvantitativ: hvad angår mængde eller størrelse

NCS: Naval Control of Shipping = sømæssig skibskontrol

operativ: som vedrører operationer: militære handlinger

primær: først, væsentligst

SACEUR: Supreme Allied Commander EUROpe (den øverstkommanderende for de allierede styrker i Europa)

signaltjeneste: militært udtryk for radio-, telefon- og anden elektronisk meldetjeneste

stagnation: stilstand, gåen i stå

uortodoks: her: ikke i overensstemmelse med de almindelige regler

P.A. Heegaard-Poulsen, f. 1922, PR-konsulent i Hjemmeværnskommandoen. Universitetsuddannelse 1942-1949, studieophold i udlandet 1950-1953.

Medlem af Hjemmeværnsforeningerne 1945-1953. Konsulent i Nordjylland 1952-56, i Vestsjælland 1953-1962, i Nordsjælland og København 1962-1973. Fra 1973 PR-konsulent ved Hjemmeværnskommandoen og fra 1977 konstitueret redaktør af "Hjemmeværnsbladet".

Studieophold vedrørende sikkerheds- og udenrigspolitik i U.S.A., England, Frankrig og Vesttyskland.

